

GAZETA LITERARĂ

Anul III, nr. 36(130)-joi 6 septembrie 1956

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

6 pagini 50 bani

G. BACOVIA împlinește 75 de ani

Ut pictura poesis

A forismul horatian „poesia este ca o pictură” capătă o bună ilustrare prin lirica lui G. Bacovia. Poetul „plumbului” și „scintilelor galbene” se oferă cititorilor prin culorile, așa cum romanții se oferă prin retorică. Cu această alegem atenția și asupra specificului pictural al artei poetice bacoviene. El nu este un desenator, nu este interesat de precizia conturului și a formelor, ci de atmosferă. Bacovia este un colorist, un vizual, exprimându-și ideile și sentimentele prin universul impalpabil al culorilor. Baudelaire, gândindu-se probabil la Delacroix, vedea în colorisul „poetilor-epici”. Contradicția dintre o astfel de precizie și natura poeziei bacoviene arată încă o dată că definițiile, chiar atunci când sînt rodul unor inteligențe excepționale, rămân mai sarace decât fenomenul. Bacovia este un liric al culorilor. Vom vedea în ce mod și al cărui culori.

„Gazeta literară” urează viață lungă poetului George Bacovia

teilor neorealiste sau antirealiste. Iar publicul cititor, s-ar părea că le oferă o largă audiență! Nu vom menționa la absurdul lui, afirmând că nu mai există la noi cititori domeniului de decedentism. Dar există o masă de cititori seriosi, cultivați într-un spirit cu adevărat nou, care sînt adevărații și asupra-curenții și asupra-valorilor. Reactualizarea Bacoviei prin valoarea ei, este o necesitate de succes de mult spus al simbolismului? Cred mai curînd că ogenică obisnuită, comună, asupra simbolis-

mului trebuie să capete unele precizări în sens analitic. Există la noi o tradiție a luptei împotriva simbolismului, tradiție la ale cărei începuturi îl aflăm pe Gherea, Caragiale, Raicu-Rion, etc. etc. care opuneau noului curent vizuale realismului. Această tradiție face parte din banul nostru patrimoniu progresist și fenomenele criticate — în legătură cu simbolismul — de cei pe care i-am numit, rămîn criticabile. Dar focul luptei opuse pierderii analizei minuțioase. Cînd ai în față un front advers, nu erui plumbul ucigașilor la gîndul că dincoace, poate, se află oameni cu totul curmăcași, ci te aperi și tragi. Analiza relevă însă aspecte care nu puteau fi observate în focul luptei. Simbolismul, ca doctrină, prin elementele lui extreme, rămîne în cadrul antirealismului, deoarece precizia înlocuirea realității prin ficțiunea per subiectivă a simbolului. Gherea avea dreptate cînd afirma — cu o linie a gîndului care, în această problemă cu totul aparte, mi se pare a fi singulară — că simbolismul nu este altceva decît degenerația celor mai înalte valori ale romanticismului. Exaltarea culii se transformă — în cadrul simbolismului — în exaltare a imagini și a culorilor. Simbolismul generează astfel „poezia pară”, cultivarea estetică a subiectivității, figurată în nebuloasă magie a verbului. Lumea reală, înlocuită prin simbol, arată o gravă maladie a imaginației, a celei imaginativității de seamă romanticilor și altă de necesară oricărei arte născută pe un schelet realist. Existența istorică literară arată însă că o doctrină nu se identifiă într-un tot cu reprezentanții ei. Dacă vrem să surprîndem anatomia reală a simbolismului trebuie să abandonăm generalizarea și să analizăm tendințele și creațiile pozitive simboliste în parte. Vom distinge atunci în cadrul simbolismului două atitudini fundamentale. Simbolisti ca Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Laforgue, etc. etc. nu negă existența realității înconjurătoare. Ei urăsc această realitate, vor să evadeze din temnița distrugătoare a societății burgheze, se consideră „dampai”, proclamă singurătatea ca refugiu și adăpar. Sînt trîști, melancolici sau nevrotici, prin însăși contradicția totală dintre ei și lume, și de aceea chiar doresc, cei mai buni dintre ei, o lume ideală, pe măsura imaginației lor puternice. Sînt în fond romantici pe care descrierile abundente și retorica romantică i-a plectis și care caută noi modalități de reflectare a realității, mai bune, mai fine și sugestive, mai cuprinzătoare.

12 ANI DE LA ELIBERAREA BULGARIEI

COMUNIUNE

Prietenului Lamar

Pe apa Rilei, tocmă sus,
Pe drumu-ngust cu bolovani,
Nu-i troiță de-a lui Isus,
Ci monument de partizani.

Înalt, în chip de obelis,
O stea ridică peste culmi,
Un vultur poposi pe pisc,
Venit din codri mari de ulm.

Ca-n bronz turnat, ca un simhoi
Luase postul lui de strajă
Acolo, sus, pe cerul gol,
Încremî și el de vrajă,

Că frate-a fost cu partizanii
Ce au căzut în acel loc
Pe care-acum cernule anii
Prin toamne, frunzele de foc

Și parcă el ar fi păstrat,
Pătruns de datini și mistere,
Ca partizan adevărat,
O lungă clipă de tăcere

Și munții au făcut și el
În verzile odăji de zădă,
Și-aureolă de scintile
Pe virfurile de zăpădă.

Eu față-am fost la preaslăvirea
Eroilor care-au căzut,
Pe care munții, toată firea
Și vulturii oficiară,
Și m-am plecat și am făcut
Și eu, în reasu-acel de sară.

Demostene Botez

Comic și tragic

Există între comic și tragic o relație intimă, delicată și tulburătoare. Raportul direct și zisabil îl relevă faptul că anumite situații au fost tratate pe ambele planuri. Dragostea celor doi tineri — dușmănită de părinți — e cîntăc în „Celestina”, „Romeo și Julieta”, dar și în „Avarul” și „Tartuffe”. Gelozia solului apare și în „Othello”, dar și în „Școala femeilor” (Molière). Această pasiune umană — sau inumană — a provocat izbucnirea din „Scrisoarea III-a” și hototul de ris din „Scrisoarea pierdută”. Și nu rîdem oare de „Hamlet” în „Oblomov”? Dar poate că nici o comedie nu e majoră dacă nu sînt asupra ei un vînt tragic. Nu voi aminti de cele două comedii tragice — divină și umană — din Irica de a nu mi se explica deosebirea de semnificație a termenului. Comicul și tragicul există în obiectiv în viața și elemente ale realității. De aceea realitatea înțelegătoare conține și le deapășește. Calitățile lor sînt unorii reversibile și comicul se poate transforma în contrariul său.

mai un anacronism penibil, ci și o farsă lamentabilă. Cum ar putea reasa stăruia fascismului ceea ce fascismul n-a reușit! Caracterul de farsă istorică e dat de Marx. Dacă ar crește cu adevărat în propria sa esență, s-ar mai strădui oare s-o ascundă îndărătul aparențelor unei esențe străine și și-ar mai căuta oare salvarea în ipocrizie și sofisme? Dacă regimul care a interzis activitatea Partidului Comunist German ar crede cu adevărat în propria sa esență antidemocratică, de ce s-ar mai strădui oare s-o ascundă îndărătul aparențelor unei esențe străine, democratice? Fiește, cavalerii apocalipsei meschine își sînt sufletul lînit după cîrnății Ucrainei, plinea românească și vinurile Franței. Dar vorbesc de constituție și interzic Partidul Comunist ca anticonstituțional. Ei invocă democrația fiindcă nu mai pot filiazi steagurile hitleriste: steagurile hitleriste zac trînte pe jos în sala de arme a Kremlinului.

Ascultînd „Suflete moarte”, Pușkin exclamă — ce tristă e Rusia noastră! Nu spunem în fața triumfului lui Agamiță — ce tristă era România noastră? Și cu Agamiță nu era România, așa cum Cioekov nu era Rusia. Dar Agamiță confecționa istoria comică pe care Ion o resimțea tragic. Și cînd rîde de Agamiță, îl deplăcea pe Ion. Cînd Agamiță e deplăcut, comedia devine dramă. Adevărată comedie e amară.

Fiește, sentința de la Karlsruhe e ridicolă: cine mai crede azi că Partidul Comunist poate fi distrus printr-o lege și că ideea dominantă a veacului poate fi confiscată de un polițai! Istoria va rîde de sentința de la Karlsruhe, dar există între comic și tragic o relație intimă, delicată și tulburătoare. Calitățile lor sînt unorii reversibile și comicul se poate transforma în contrariul său. Dacă guvernul de la Bonn joacă o farsă, poporul german trăiește o dramă. Și pentru ca această dramă — care durează de prea multă vreme — să înceteze, trebuie să protestăm cu atîta strășnicie, încît amarii de Krieger și Drangerei, fejuitorii și asasinii care vor să mi joace farsa falsei lor forțe, să își vîră mintile în cască.

În „Oprește Brumar al lui Ludovic Bonaparte”, Marx spune că toate marile evenimente și personalități ale istoriei universale se ivesc de două ori, o dată tragic, a doua oară în chip de farsă: Căsușdîre în locul lui Danlos, Louis Blanc în locul lui Robespierre, Napoleon al III-lea în locul lui Napoleon I. Tragedia lui Napoleon s-a jucat încă o dată ca farsă, cu nepotul în rolul principal, și acest Balzac al poeziei, Hugo, denunța în Napoleon cel mic un buton. Hugo avea dreptate. Dar dreptate avea și Zola care, descriind viața unei familii sub imperiul butonului, crea o dramă și nu o comedie. Cînd butonul este împărat, comedia în care joacă el e o tragedie.

Paul Georgescu

Ion Vitner

(Continuare în pag. IV-a)

Însemnările unui cronicar dramatic (III)

INTRE ORIGINALITATE ȘI SPECIFICUL DRAMEI

În însemnările din ultimul număr au fost invocate pe neașteptate nume, citate și opinii pentru a sublinia natura scenică a dramei. Insistența ar putea să pară excesivă. În realitate prejudecata apărării literaturii de codul cerințelor teatrului nu este încă spulberată. Rezerva poate fi observată mai puțin la unii autori de teatru, mai puternic la unii dintre criticii noștri literari. Astfel, în cronică literară din „Viața Românească” nr. 4/1956, sub semnătura lui Ovid S. Cromăniceanu pornindu-se de la afirmația că: „autorul (Horia Lovinescu — n.n.) — cel puțin în această — a dovedit mai multă pricepere în ale teatrului decît personalitate artistică”, se trece la răsăturarea sensurilor specificității genului dramatic cu o dezinvoltură neașteptată. Alina vreme ci semnaltă cronică s-ar ridica vehement împotriva „făcătorilor” de piese care ticluiesc cu vervă nerăgămată construcții famelice înclinate cu abilitate, nu i s-ar putea

adresa decît cuvenitele laude. Dar nu! Autorul „Citadelei sfîrșimate” este acuzat cum că a „arătă că ste să facă un lucru solid, bine încheiat din punct de vedere dramatic, cu caracter net conturate, cu o tensiune susținută, cu o semnificație actuală, interesantă și valabilă și mai puțin că are ceva cu totul propriu, original de spus”. Nu ne propunem să contestăm sentințele apicate „Citadelei” în întreaga cronică, deși nu puțin dintre acestea sînt, în esență, nedrepte. Vom încerca, însă, să punem în discuție valoarea principială a afirmațiilor citate mai sus, pentru semnificația lor-mai largă în desemnarea unei anume atitudini față de specificul dramei. Rezumînd rîndurile reproduse din cronică ar rezulta în primul rînd că este perfect posibil ca o lucrare dramatică cu un nivel artistic dezoalat, în care originalitatea este absentă și autorul lipsit de mesaj, să merite fără rezervă laurii scenei, unde, s-ar părea, că „lucrurile solide” executate în serie sînt acceptabile. În al doilea rînd... Aici lucrurile se complică și se încurcă de-a binelea. Pot fi formulate numeroase întrebări firești în legătură cu frazele transcrise din cronică „Vieții Românești”. Putem întîlni în-o operă literară care n-are „ceva cu totul propriu, original de spus”, putem întîlni într-o astfel de operă „semnificații actuale, interesante și valabile”? Nu pot fi interpretate aceste rînduri cu o înțelegere la opere plene, mascate de o alegere sugestivă a temelor? Cum de unde, pe ce teren, cu ce servă se pot pune într-o operă literară „caractere net conturate” atunci cînd cel ce le zămislește nu arată a poseda „cel puțin înă acum” — cum spune cronică — sențiența sa proprie, ciobul său de divinitate. Precizarea pe care tov. Ov. S. Cromăniceanu o face, mai de parte, afirmînd că „Citadea sfîrșimată” e o operă bună, serioasă, de o indiscutabilă înută artistică, nu face decît să accentueze deruta cititorului. Noi știam că originalitatea apare abundent și obligator acolo unde arta își poartă contururile. Originalitatea artistului este altă de stîrta conjugată cu efervescența ideilor sale, cu căldura deosebită, distinctă a cuvîntelor sale, încît ni se pare absurd să negăm prezența sa acotică. Gîndind astfel nu proclamăm nici o revoluție în istoria gîndirii. Repetăm doar niște adevăruri de mult cunoscute, pe care într-un studiu valoros, apărut relativ recent, ni le reamintea chiar autorul cronică din „Viața Românească”.

Apărent, comparînd opiniile din cronică cu cele din studiul citat ne aflăm, numai în fața unei regretabile inconsecvențe. De fapt, prezența unei asemenea inconsecvențe care ar fi cu totul inexplicabilă în excelențele cronice ale lui Ov. S. Cromăniceanu închinată operelor de proză și poezie, se justifică atunci cînd aflăm, din aceeași cronică, ce anume înțelege criticul prin originalitatea

DIN CUPRINSUL GAZETEI:

- Mihail Sadoveanu, Amintiri despre G. Coșbuc
- Mihail Beniuc, Poeme
- Ernest Hemingway, Bătrînul și marea (fragment de navelă).

Popas în munții Rila, în R. P. Bulgaria

Calătorind prin Bulgaria de sud-vest, către vestita mănăstire Rila, ne-am oprit într-un loc sărbătorit și sărbătorit... Imprejurare, juncurile clădite unele peste altele, aspre și tari; la picioarele noastre, printre bolovani și stînci hrenjuite bolborosea neîmpăcatul râului Rilska; zădărlul zilei era nițelul potolii de o adiere ușoară care tremură frunzele pădurii și dădea liniștia de munte a coardelor odihnițoare.

Sălbătică peisajului contrasta puternic cu pacea asurzătoare peste lume. Mă așteptam la ceva zguduitoare, intrucît pe drum, prietenul meu Kliment Tacev, poetul bine cunoscut nouă, mă făcuse curios: — Am să-ți arăt un loc pe care niciodată n-ai să-l auzi. Te asigur.

L-am crezut. L-am crezut din motive foarte bine întemeiate. Socoat că pe lumea asta puține locuri au fost atît de crîncen zguduite de drame ca stîncosele meleaguri ale vechinei noastre Bulgaria.

„La marginea drumului, un „pamintic” — modest — monument (acest termen nu rădă fidel conflictului cuvîntului pamintic, dar un altul mai potrivit nu avem) alcătuit dintr-o împletitură de lemn, vîrșit, în formă de piramidă. Pe o lăbiță scris cu roșu că în acest loc a trecut într-o iarnă un detașament de partizani după o luptă eroică... — A trecut peste aceste poște de cale ferată, imi spusese Kliment, cuprînzîndu-mi umerii.

Am încercat împreună o reconstruire... Noaptea de iarnă, luna decembrie, dacă nu mă înșel... Era spre zori. Frig. Rîulețul Rilska, umflat de ape, se rădăna cu bolovani, spumegînd... Iată, niște umbre ajung în acest loc. E o parte din detașamentul de partizani al lui Slavico Transki. Înconjurat de dușmani, după o rezistență de câteva zile, detașamentul își taie deschiderea către pădurile dinspre vest unde își puteau pierde urma și găseau prietenii... Ar fi trecut prin apă ca în altele alte rînduri, dar detașamentul avea foarte mulți răniți... li purtau în circ, pe rînd... Nu vorbea nimenea, nici nu gemea nimeni. Bărbăția în astfel de momente se manifestă prin tăcere de piatră.

Erau nevoiți să treacă peste podețul de cale ferată — înă forestieră de vale. Dar partizanii știau că podețul este suprăgheat de mitraliere inamice. Unde erau postate și cum să le descopere?... Sa fînit un mic sfat

in șoaptă. Holărire: cineva trebuie să treacă peste podețul de cale ferată — poate muri, dar poate și scăpa... Dar este necesar ca inamicul să tragă asupra lui, să-și descopere amplasamentele. Odată descoperite, partizanii le vor distrage. Cine trece?

Nici nu s-a isprăvit bine întrebarea șoptită și iată, o umbră s-a mișcat în frunte: un tînd de șaisprezece ani, un elec... Năltul, subțirel. Mantaua, prea largă pentru un trup încă nălmînit, atîrnă pe dînsul. Iși potrivește șapca pe cap și rostiește: „sînt gata!”

„Eram la începutul călătoriei în Bulgaria. Și toate cîte le-am văzut și cunoscut pe urmă purtau pecetea înămplîrîi de la podețul de peste Rilska. Imi îngădui să spun tuturor care vor avea prilejul să vadă Bulgaria: treceți către Rila și faceți poșta la modestul pamintic din marginea drumului. Cred că veți auzi bîntînd aici înimă fierbîntă, înima unui hînd de șaisprezece ani.

Me mi se pare că am auzit-o!

Dumitru Mircea

SALUT SCRITORILOR ROMÎNI

Participînd la primul Congres al scriitorilor romîni, am fost învitat să iau loc în loja ziaristilor. De acolo am putut privi oamenii din sală. Fețele lor erau luminate de razele care pătrundeau prin vitraliile cupolei. Ateneului. Dacă n-ar fi fost romînească limba pe care o auzeam, aș fi crezut că mă află la mine acasă. Și fizionomia tipurilor, și gesturile oamenilor la tribuna, și aplauzele cînd în sală și-au făcut apariția membrii Biroului Politic al P.M.R. — toate mi-au dovedit o dată mai mult că de apropiate sînt popoarele noastre. Apropiere spirituală, purtată pe aripile aceleiași idei cu care înălțăm astăzi, în sîrile noastre, socialismul. Cultura poporului român, păstrată în muzee și galeriile de artă, m-a umîit și m-a cucerit. N-am să uit niciodată casa-muzeu Theodor Aman, cu tablourile și creațiile lui remarcabile, n-am să uit pinzele lui Grigorescu și ale cîtorlalți mari pictori ale lui Pallady, a cărui expoziție retrospectivă, organizată cu prilejul împlinirii a 85 de ani de la nașterea sa, am vizitat-o. Și muzeul salului, înălșînd felul de viață al poporului de la fani, și palatul Mogoșoaia, cu aspectul lui feudal, n-am să le uit.

M-a bucurat că combinatul alimantar „30 Decembrie” a înălșit un minunat întreprindere socialistă. Casa Științei cu turnul ei semeț, cu uriaș a rotalid, cu liniștile și mașinile de legat, cu mîile de muncitori, a sporit producția de cărți și de ziar. Propoziții considerabile. Hidrocentra, în construcție, de la Bicaz, care va avea un lac de acumulare de 37 de kilometri și va pune în mișcare o uzină de 210.000 kW, uzinele de tractoare din Orașul Stalin și pădurile de sonde, conturează profilul industrial al Romîniei.

Această forță materială și spirituală a poporului romîn li dă noi puteri să pășească mai departe spre noi realizări. Și pe cîmpurile Moldovei, pe minunatele ei coline, unde vitile cresc abundente, purtînd în ele unii bucurii, viața este în plină înflorire. Pe drumurile transilvane, înconjurată de livezi și păduri, pe minunatele ogoare ale țăranilor, unde răsună cîntecul popular — am înțîlnit aceluși om nou. De la izvoarele Muresului și Otului pînă la falnică Dunăre — pînă la podul care unește țările noastre — să răsune tot mai puternic cîntecul comun al prieteniei. Despre aceste frumuseți ale naturii, despre aceste izbiri ale socialismului să scriem versuri, poeme și romane însușite! Pentru prietenia dintre poporul romîn și bulgar, noi, scriitorii, să ne îmbrășțăm fierbînt și să contribuim ca această prietenie să fie veșnică.

Lamar
Secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. Bulgaria
Sofia, septembrie.

DIN PLASTICA BULGARĂ

ZLATIU BOJADINEV
La oglîndă

Din tezaurul artei românești

„Stradă din Franța”

O recenzie cum nu se cade

S ub titlul „Post-sermion la o comemorare”, tov. Iosif Pervain publică în ultimul număr (VII, 7) al revistei „Steaua” de la Cluj o critică a artileriei apărute în diverse periodice cu prilejul comemorării lui Samuil Micu Klein.

Recenzia este demnată neglijența cu care au fost compuse aceste articole și atrage atenția că paginile „Științei”, ale „Gazetei literare” și ale „Contemporanului” nu pot fi folosite pentru popularizarea unor lucrări științifice controlate.

Scopul revistei Pervain ca acest drept îl aparține exclusiv revistei „Steaua”, de vreme ce își publică recenziile cu lucrări științifice controlate în acord cu acest punct de vedere? Nu cred că nici una dintre revistele noastre, — la nici o publicitate de pe la pământul — nu are voie să adăpostească asemenea false.

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

De ce mai întâi nu am scris că Școala ardeleană „se mîndrește”, cu îndelungă cină. Apoi, nu l-am ignorat pe I. Budai-Deleanu. Așa cum a citit și d-sa, într-alc loc am vorbit despre „cultivul unde strălucește în această vreme opera lui Ioan Budai-Deleanu. De ce într-alc loc fiindcă Budai, care trăie departe de ai săi și a cărui operă nu s-a tipărit, nu s-a răspândit și nu a exercitat nici o influență asupra contemporanilor, chiar dacă este un mare scriitor, nu poate figura printre scriitorii Școlii ardelene, „descizătorii drumului pe care s-a desfășurat știința noastră istorică și lingvistică în sens modern.”

Costache Conachi, primul nostru autor dramatic

D in pricină cunoscută, teatrul românesc a luat linia țării. — Abia în primele decenii ale secolului trecut, teatrul românesc a intrat și a apărut unei literaturi dramatice originale, deși, faptul e acum dovedit, există texte de piese, originale și traducerii, mai vechi decît primele reprezentări în limba română. Sînt așa-zisele „piese de cânt”, ca, de pildă, lucrările originale ale lui Iarocă, Găscuța, fratele lui Dinicu, traducerea lui Alecu Beldiman, fragmentul de piesă „Serdar din Orhei” găsit de Vasile Alecsandri ș. a.

Printre primii noștri scriitori de teatru sînt cîțiva de obicei I. Heliada Rădulescu, autor al „Serbării cîmpenești” jucată în 1837, Gh. Asachi, mai mult adaptor de piese, apoi Constantin Fața, autor al „Frunții-zilelor”, Costache Bălăcescu, cel care a scris comedia „O bună educație”, Costache Caragiale, Ion Dumitrescu, autor al vodevilului, jucat în 1848, „Păhărnica de trei zile”, adaptorul ca Mihail Kogălniceanu „Costache Negruzzi”, — pînă cînd Vasile Alecsandri, jucat în toate ramurile literaturii, a pus și bazele literaturii noastre dramatice originale.

Istoria teatrului românesc trebuie însă neapărat să facă loc de cinste lui Costache Conachi, poet care a început să scrie în primul an al secolului trecut și care trebuie socotit ca înaltul nostru autor dramatic.

Conachi, autor în 1777, a fost unul dintre cei mai cîștigați oameni ai epocii. A urmat studii filozofice, literare, tehnice, fiind un bun geometru și un pasionat astronom, dispus cum a căutat să-și însușească metode științifice pentru cultivarea pămîntului. Istoria literaturii românești despre Conachi ca autor al unor versuri de dragoste care într-o vreme au fost foarte mult cîntate de tinerii, deși ele s-au tipărit mai tîrziu. Versurile acestea au trecut și în Muntenia, unde au ajuns populare înaintea poezii lui Iancu Văcărescu.

Într-o vreme cînd „societatea”, adică boierimea, vorbea mai mult grecește, Conachi a dat dovadă că și limba românească poate să exprime simțiri delicate, idei adevărate, conținut într-o cadență plăcută urechilor.

Puțin s-a vorbit însă despre Conachi ca scriitor de teatru într-o vreme cînd nu exista încă în țara noastră străduința teatrului de păpuși și Conachi a scris piese pentru „păpușarii”. La secția de manuscrise a Academiei R.P.R. se află două piese scrise de Conachi, dintre care una în colaborare.

Prima piesă, „Judecata femeilor” s-a reprezentat în decembrie 1808, deci acum 150 de ani, dar cealaltă, o sărbătoare împotriva unui boier zgârcit, desigur în aceeași epocă, — deși lucrul nu e specific.

„Judecata femeilor”, în care influența lui Aristofan este vădită, e o satiră împotriva bărbatilor care-și neglijează femeile. În ea apare un personaj însuși autorul. Scrisă în versuri, ea conține o seamă de expresii mai libere și chiar obscenități.

Mult mai interesantă, mai tîrziu, este cîntărea, este cealaltă piesă scrisă de Conachi în colaborare cu Dimitrie Beldiman și cu Neacșu Dimachi, intitulată „Comedia Banului”. Conachi a cîntat „cei zic Căbujan și cavalier Cuoș”.

Subiectul e următorul: boierul Cuoș, deși e bolnav de avaricie, are trăsături, pentru că așa-căra ramul, vizitiul lui, Jompa, e un fel de „fata la toată”, vizitiu, lăcuș, chiar și confident. În ciuda acestor multine întrebări, Jompa e fiut de stăpînul lui într-un hal fără de hal. El nu ești să-și spună bucuriile adevărate în fața, sătul de alia mizerie. Ca să scape să-și tot mîne caii nehrăniți, Jompa spune boterului că recolta de lîn va fi deosebit de mare. Cuoș, pentru a nu pierde venitul, înșule, se hotărăște să se înnoapeze la moșie.

Aluzia la un boier Cantacuzino este evidentă. Ambele piese nouă însemnarea: „Nejind teatru, s-au urcat comedia aceasta la păpușarii”, „Obrazele”, adică personajele, sînt cavalier Cuoș, Jompa, vizitiul lui, și un dzmar.

Piesa începe cu un dialog între cavalier Cuoș și Jompa, vizitiul:

CUCOȘ: Ascultă, cată la mine. Iți deschide ochii bine. Căi mei la mîngîși tare. Nu le da multă mîncare.

JOMPA: Coccoane, de-acum nu-ți pasă Nădeidea pe mine-o lasă, Căci Lot pune eu la cale. După placul dumitale.

Nu le-oi pune-n chealtă, Că le-oi da cu socoteală, Orz și lîn pe pușii foarte, Că aice-s scumpe toate.

Pîlgerit lui Jompa că stăpînul l-a lăsat descult, Cuoș îi răspunde:

Ce-mi spui tu că nu-i cu cale? Toate sînt pîn' la parate. Dar ce cinste-mi trebuiește, Interesul cînd lipsește? Părăuța mă hrănește, Părăuța mă înștește. Pentru-aceasta o string-bine Cînd ajunge ea la mine.

Putem fi încredințați că dacă în vremea cînd a scris Conachi ar fi existat teatru ca actor, el ar fi dat și alte piese. Orcau, cel puțin pînă în prezent — în domeniul istoriografiei surprizele nu sînt excluse — Costache Conachi trebuie socotit ca înaltul nostru scriitor de teatru. Istoria teatrului românesc trebuie să-și rezerve locul de cinste, cuvenit premergătorilor, descizătorilor de drumuri. Și lată că și teatrul nostru de păpuși, atîns astăzi la o adevărată înflorire, își are literatura lui clasică.

H. Zalis Ioan Masloff

Reflecții despre lirică

Poetul autentic — nu lautarul, anozim care colecționează și transportă creațiile — este o personalitate infoldăuna incomodă pentru regimurile autoritare. A existat vreun poet spartan? Dar chiar și pentru Atina, poetul vedea prea mult, simțea prea mult și cînta prea mult. Nu de aceea urma să fie expulzat din republica lui Platon?

Legislația poetică a Greciei antice era potrivnică liricii. Poezia — cu sensul general de artă literară — era orientată spre exterior, spre fațadă, pe pușii spre viața interioară a creatorului, spre confesiunea sentimentelor. Aristofan, în „Poetica”, nu vorbește nimic despre genul liric, dar acesta e evident în enumerarea modurilor imitației artistice: „Cu a ceeași mijloace și aceeași modele, tot imitație este și cînd cînta poveștile — sub înfățișarea altuia, cum face Homer, ori păsîrindu-și propria individualitate nechimbată — și cînd înfățișează pe cei imitați în plină acțiune și mișcare”. În schimb: „Poetul e dator să vorbească cît mai pușii în numele propriu, pentru că nu asta face din el un imitator”. Homer e elogiat, printre altele, și pentru că nu e ca acei „alți autori” care nu fac decît să se scoată în țara-nu pe ei la țevă!

Totuși, antichitatea greacă l-a dat pe Plindar; și nu numai pe el, ci și pe Sapho cea pătimașă... A dat nu numai o — expresie mai mult a unui subiect colectiv — dar și confesiunea erotică...

Lirica nu poate fi îndușuită. Poetul autentic e liric în mod spontan, fără premeditare. Dar numai o epocă de înflorire multilaterală a individualității creatoare este prielnică înfloririi lirismului. Pragul spre Renașterea a fost marcat de genii poetice. Căci Renașterea era „o epocă — spunea Marx — ce avea nevoie de titani și care a creat titani, ca gândire, pașune și caracter, ca multilateralitate și erudicie”.

Epoca în care trăim, epoca în care oamenii liberi construesc socialismul și comunismul, este chemată să creeze titanii secolului XX.

Gîndirea epocii noastre nu se poate împăca, în nici un chip, cu dogmatismul. Cu înfățișarea individualității creatoare în tiparele anonime, în anonane și norme rigide.

Renașterea era înflorire înflorind închișia. Despersonalizarea persoanei bisericii, multiplicarea personalităților — epocii noi. Lirismul este prin excelență dușmanul despersonalizării. De aceea, e și un altă scump în lupta împotriva dogmatismului. (În mod fatal, la noi, în anii trecuți, lirica s-a lovit de opoziția teozită a dogmatismului).

Gîndirea partidară comunistă este, în esență, gîndire niciodată stăgnantă, gîndire incompatibilă cu dogmele. Documentele Congresului al XX-lea al P.C.U.S. constituie și un manifest împotriva dogmatismului.

Richelieu n-a fost un Mecena, ci un politician fără scrupule. Clasicismul francez refușase alianța cu biserică. Canoanele — religioase, sociale, artistice — aveau o înălțare precisă. Totuși trebuia să se desfășoare precizibil. Inițial, în orice domeniu, era primordialis. Trebuia să existe o singură minte, care să gîndească pentru toți. „Eretic, spunea Bossuet — este cel ce are o părere”.

Lirica este sora libertății (și a luptei pentru libertate). Sub genunchii tiranilor geme și lirica. Legislația poetică a clasicismului francez o persecuta. Lirismul se jură indirect cu Racine, și chiar cu Corneille, în „stanțele” sale.

Malebranche din secolul al XVII-lea vorbea despre renanșentismul Montaigne ca despre un dușman ideologic. „Dacă e o greșală să vorbești despre tine, e însă o neobăzare, sau mai curînd un fel de nebbie, să te lauzi în orice oclă cum face Montaigne, căci astfel păcătuiești nu numai împotriva umilinței creștine, ci mai mult lovești în rațiune” („Cercetare asupra adevărului”, cartea II-a, partea III-a, cap. V).

Campana împotriva gîndirii creatoare a conștei semnificative, a introspecției bogate în înfățișare, se ducea sub manta principiilor de etică, logica și estetică. Sobrietatea și discreția însemnau ascunderea celui propriu — conformism și ipocrizie.

Julien Sorel. La seminar, două secole după epoca Regelui Soare, trebuia să ascundă inteligența și viciunea, să-și facă o poză cît mai comună. Trebuia să se arate mediocre, nediferențiat, pentru a nu-și atrage asupra-și oprobriul celorlalți. Liricul este un om care nu știe să se ascundă.

Există, în epoca clasicismului, un fel de lipă al „omului ideal”. Era „l'homme honnête”, — omul de lume, omul bine crescut. „Omul bine crescut”, conformismul, nu face niciodată poezia autentică. E străin și dușman lirismului, pentru că înfățișează în școlă la teodă gînușă suflătoare sau — cine știe — adevărată lață.

Pascal, jansenistul, vedea cu totuși alfel lucrurile: „Cu cît ai mai mult spirit, cu atît gîdești că există mai mulți oameni originali. Oamenii mediocri nu gîdesc nici o deosebire între oameni”.

Lirismul se naște din înfățișarea individualității care, împreună și înlocuie în parte, reprezintă amenirea și epoca.

Tipul societății ipocrisă, în care lirismul se stinge: „Un om de spirit îmi poartă o cămășă, într-o seară, în un bal mascat, trecuse prin foța unei oglinzi și, neștiind cum să se doborîcească pe sine în mijlocul tuturor celor ce purtau un costum de domn asemănător cu al său, își făcu semn din cap ca să se recunoască; același lucru se poate spune desore aspectul pe care spiritul îl îmbracă în societate; aproape te confunzi cu ceilalți, atît de mult caracterul veritabil al ființei se ascunde”. (M-me

de Staël: „Despre Germania”, partea I-a, cap. X).

Din nou de la M-me de Staël: „În Franța, o putere aristocratică — bon ton-ul și eleganța — înfrîngea energia, profunzimea, sensibilitatea, spiritul însuși. Ea spunea energiei: — Dă prea multă atenție persoanelor și lucrurilor; profunzimei: — Îmi iei prea mult timp; sensibilității: — Ești prea exclusiv; și, în fine, spiritului: — Ești o distanție prea individuală. Erau necesare avantaje care să fînd mai mult de manieră decît de idei, — și era important să recunoști întru un om mai curînd clasa din care face parte decît meritul pe care-l avea. Acest soi de egalitate în înegalitate e foarte prielnic oamenilor mediocri, căci lor le trebuie, neapărat, să distrugă orice originalitate în felul de a vedea și de a se exprima”.

Lirica este expresia personalității reprezentative pentru ceea ce este mai înaintat în țecare societate; mai bogat în energie, profunzime, sensibilitate, spirit. Mediocritatea se scaldă jerică în uniformitate. Lirica cere originalitate. Cei mediocri o contrăfac și o urăsc, nepuțințioși, urînd pe seama poezilor adevărați: „Nelegiuire! Indiscerție! Autolaudă! Eul lîngăște umilința creștină”.

În „Gazeta Transilvaniei” nr. 34 din 30 aprilie 1855. Brașov: „...poezile de amur sau rău în gazete serioase”.

Ostrăcizarea liricii erotice nu a numai un simptom de puritanism și ipocrizie. Oprimarea poeziei de dragoste este semnalul scaterii în afara legii a adevăratei poezii lirice. Căci poezia lirică este autoreflecția omului, în splanda sa unitate: inventator al roșii și al mașinilor chibernetice, descoperitor al energiei atomice și al energiei atomice; scoabitor din Platon și Lucrețiu, din Descartes și Spinoza, din Marx și Lenin; cîntăreț al „Cîntării Cîntărilor”.

Poemul Mariei Banuș „La porțile raiului” a fost privit chiondării de unii confrăți. O asemenea poezie... „stă rău în gazete serioase”. Se opoacă de om în epolență sa unitate.

Paul Valéry, poetul conștientului simțicului pînă la transformarea discursivității în cea mai deliberată hermeneutică a necorii, în teorie, acceptă spontanității absolute. „Lirismul, spunea el, este deosebit de un exclamație”. Sau: „poezia este încercarea de a reprezenta sau de a rescrie, prin mijloacele limbajului artistic, acele lucruri sau acți lucruri pe care încearcă, obscur, să-și reprezinte strădăile, lacrimile, mîngîierile, strădăriile, suspinele etc.”.

Dacă am pășiri din primul alorism numai ideea că lirismul este înșpire, și nu pitocoală, atunci, pînă la gura lui Valéry autocondamnarea, ca poet, l-am accepta, poate, teorie. În definiția, alorismul acesta concis și expresiv ar echivala, în amintirea noastră, un alorism înlocuitor al acuzății an de cineva, fără voință obscur: poezia lirică era „un răsunet aparent afectiv, deliberat de fapt”. (N. Moraru: „Elemente noi în poezia românească” — 1948).

Dar dacă nu ne epalăm de conștiința elegantă a primului, și nu ne speriem de confuzionismul celui de al doilea, trebuie, cu calm, să respingem și alorismul lui Valéry și pe cel al lui Moraru. Căci e un paradox să reduci expresia lirică la un act reflexiv, în „desolat”, și e absurd să afirmi că expresia lirică e doar aparent afectivă!

Valéry rezerva lirismului — în cazul citat — etările psihologice elementare. E, într-adevăr, o mare artă să exprimi „în limbaj artistic” ceea

ce, realmente spontan, reflex, se dezvăluie, ca sentiment, în strigăte, lacrimi, mîngîieri etc. Dar nici un gest reflex nu există pentru a dezvălui — fie și conștient — suferința celui „Gînditor” pe care Rodin l-a cîștigat în patruzeci. Poeta lirică însă e chemată să exprime și această. Poate, îndeosebi această și poate în această constă iarăși pentru ceea ce poate fi numită „matematică” lirică. Deoarece marea poezie lirică e exprimată pe Ovidiu cîștigat în gînduri la malul Mării Negre, pe Dante și Petrarca avînd fiecare de spus altele și altceva în fața Beatricei și a Laurei decît lacrimile, mîngîierile etc., pe Puskin și pe Shelley aspirînd spre libertate, pe Eminescu plecat peste monumentul secolului, pe Măiakovski, vizionar al societății comuniste.

Artă decadentă burgheză, sub steagul „modernismului”, a urmarit programatic să coboare lirica în zona inferioară ale conștiinței, pînă la cîntarea senzațiilor și a stărilor turburi din pragul instinctualității. O altă modalitate de a subjugă individualitatea umană. Pentru că senzațiile și instinctele sînt res nullius, — ale nimeniului și ale tuturor. O modalitate diferită de a subjugă și caracterul uman și cel național și cel social al artei.

Lirica epocii noastre trebuie să fie o lirică o nouă superior. Pleinitudine psihologică și sferescență intelectuală. Confesie a omului reprezentativ pentru stadiul actual al istoriei și al civilizației și patriei. Contemporaneitatea, conștiința socialistă, tradiția națională — sînt coordonatele liricii noastre.

Concluzii cauzi în comunicări științifice și articole de gazetă. În poezia lirică îl cauzi pe omul viu.

Cineva mi-a spus că am greșit scriînd, într-o cronică recentă: (Poetul) „nu e decît el — și n-avem de ce să ne speriem de aceasta. Dar tocmai pentru că nu se dezvăluie în intensitatea și unitatea sa profunzime, Bonuș reușește să implice reprezentativ”. Cred că n-am greșit. Următor, am descoperit următoarele rânduri ale lui Belinski care mă ajută: „La un mare talent, excesul de interiorizare, de subiectivitate, este semnul umanității. Nu să temeți de această tendință: ea nu e o înșelă, nu e de a se uita la e-roare. Un mare poet, vorbind despre sine însuși, despre cel său, vorbește despre elementul general, despre omene, căci, prin aceasta, se simte ceea ce e omul omene”. (Poeziele lui M. Lermontov — 1841).

Orice „subiect” liric este personal — unic și nepetabil. El nu poate semăna decît cu sine. Dar, în el, nu într-o simț, nu este marea contemporaneitate. Dragoste, natură, meditație asupra morții umane, lăpăd socială, cînt de libertate și de construcție — toate se reflectă în subiectele poeziei lirice adevărate.

„Un subiect particular — scrie Goethe — capătă un caracter poetic și general, tocmai pentru că e izolat de un poet”.

Un poet, surd la chemările epocii sale, devine treptat un înșir pe toate planurile creației. Sursă, el uită să vorbească, biiguind înțelegerii și desuș plîngerii sînghere, neascultat de nimeni. Retragerea din viața îl dă gîndului intelectual și ologie. Brațul ostenite în exerciții estetice, venind condolușii, îi face plîngi. Mă închină și în acest caz ca ne o strîngură sîlăuodă, care strigă subire cînt urea să se afirme. Vremea trece peste el ne-păstătoare. I-aș plînge de milă dacă nu l-aș dispune.

Caracterul militant e o necesitate obiectivă a poeziei noastre, într-o epocă de prefaceri revoluționare. Spiritul de partid este o garanție a viabilității artistice.

Falsificatorul de poezie, nechemă, cînd scriu despre el sînt interesanți: vorbește despre el? Nu-ai ști sau nu știe. Cînd abordează „subiecte generale” preferă să citești un articol — cu topică normală a prozei.

Esențialul e să fii poet, dacă vrei să slujești construcției socialiste prin poezie.

Savin Bratu

Drum fără întoarcere

RECENZIE

ber. Ar fi vrut să fie meru cîștit cu sine însuși. Dar drumul în viață, cariera, plăcerea de a trăi în dușul, l-au silnit să renunțe la acea fericire depășită, majoră, pe care oamenii o încearcă alăturîndu-se liber celor de-o seamă cu ei. S-a înșurat din calcule materiale cu o femeie stupidă, incapabilă de a fi o singură clipă tovarășă de gînduri, de frămîntări și căutări, de elanuri și dureri a soțului ei. Doctorul Tauber își găsește un crîmpeu de fericire, cîștigînd și acesta de conformism, de birfa și meschinăria „high-life”-ului provincial, în dragostea pentru colaboratoarea sa, sora Weber. Trăiesc amîndoi, cît timp sînt unul alături de celălalt, mîncînd sau vîndînd cu voce tare, o existență eliberată de mîrginirea și mîrdăria celor din jur. Nici-atîng nici clevetirile, nici epitetele înflamante, căci prin dăruirea lor reciprocă se ridică peste morala filistină a țîrgului, peste stăvilele pe care societatea le asează în calea unor oameni străini de venalitatea, mercanșismul, rapace și prejudecățile ruginate ale unei lumi repudiate. Dar ca efect artistic este interesant de relevant cînt de singulare par asemenea prezente umane în fața de acvarium pe care Lucia Demetrius ne-o prezintă. Doctorul Virgil este și el un om onest, arînd din adîncul ființei necinstea și obtuzitatea lumii în care a trăit. E poate mai voluntar decît Tauber dar rămîne ca o înșulă nepuțințioasă în fața apelor cu iz de bălă stătută și înconșoară și l-ă acoperă.

Există, în cele citite nouvele ale Luciei Demetrius, unele aparții către care — în ciuda unor conștens sau abdicări ale personajelor de la o țîntă-tată, bunăoară, pe doctorul Tau-

ber. Ar fi vrut să fie meru cîștit cu sine însuși. Dar drumul în viață, cariera, plăcerea de a trăi în dușul, l-au silnit să renunțe la acea fericire depășită, majoră, pe care oamenii o încearcă alăturîndu-se liber celor de-o seamă cu ei. S-a înșurat din calcule materiale cu o femeie stupidă, incapabilă de a fi o singură clipă tovarășă de gînduri, de frămîntări și căutări, de elanuri și dureri a soțului ei. Doctorul Tauber își găsește un crîmpeu de fericire, cîștigînd și acesta de conformism, de birfa și meschinăria „high-life”-ului provincial, în dragostea pentru colaboratoarea sa, sora Weber. Trăiesc amîndoi, cît timp sînt unul alături de celălalt, mîncînd sau vîndînd cu voce tare, o existență eliberată de mîrginirea și mîrdăria celor din jur. Nici-atîng nici clevetirile, nici epitetele înflamante, căci prin dăruirea lor reciprocă se ridică peste morala filistină a țîrgului, peste stăvilele pe care societatea le asează în calea unor oameni străini de venalitatea, mercanșismul, rapace și prejudecățile ruginate ale unei lumi repudiate. Dar ca efect artistic este interesant de relevant cînt de singulare par asemenea prezente umane în fața de acvarium pe care Lucia Demetrius ne-o prezintă. Doctorul Virgil este și el un om onest, arînd din adîncul ființei necinstea și obtuzitatea lumii în care a trăit. E poate mai voluntar decît Tauber dar rămîne ca o înșulă nepuțințioasă în fața apelor cu iz de bălă stătută și înconșoară și l-ă acoperă.

Există, în cele citite nouvele ale Luciei Demetrius, unele aparții către care — în ciuda unor conștens sau abdicări ale personajelor de la o țîntă-tată, bunăoară, pe doctorul Tau-

ber. Ar fi vrut să fie meru cîștit cu sine însuși. Dar drumul în viață, cariera, plăcerea de a trăi în dușul, l-au silnit să renunțe la acea fericire depășită, majoră, pe care oamenii o încearcă alăturîndu-se liber celor de-o seamă cu ei. S-a înșurat din calcule materiale cu o femeie stupidă, incapabilă de a fi o singură clipă tovarășă de gînduri, de frămîntări și căutări, de elanuri și dureri a soțului ei. Doctorul Tauber își găsește un crîmpeu de fericire, cîștigînd și acesta de conformism, de birfa și meschinăria „high-life”-ului provincial, în dragostea pentru colaboratoarea sa, sora Weber. Trăiesc amîndoi, cît timp sînt unul alături de celălalt, mîncînd sau vîndînd cu voce tare, o existență eliberată de mîrginirea și mîrdăria celor din jur. Nici-atîng nici clevetirile, nici epitetele înflamante, căci prin dăruirea lor reciprocă se ridică peste morala filistină a țîrgului, peste stăvilele pe care societatea le asează în calea unor oameni străini de venalitatea, mercanșismul, rapace și prejudecățile ruginate ale unei lumi repudiate. Dar ca efect artistic este interesant de relevant cînt de singulare par asemenea prezente umane în fața de acvarium pe care Lucia Demetrius ne-o prezintă. Doctorul Virgil este și el un om onest, arînd din adîncul ființei necinstea și obtuzitatea lumii în care a trăit. E poate mai voluntar decît Tauber dar rămîne ca o înșulă nepuțințioasă în fața apelor cu iz de bălă stătută și înconșoară și l-ă acoperă.

Există, în cele citite nouvele ale Luciei Demetrius, unele aparții către care — în ciuda unor conștens sau abdicări ale personajelor de la o țîntă-tată, bunăoară, pe doctorul Tau-

ber. Ar fi vrut să fie meru cîștit cu sine însuși. Dar drumul în viață, cariera, plăcerea de a trăi în dușul, l-au silnit să renunțe la acea fericire depășită, majoră, pe care oamenii o încearcă alăturîndu-se liber celor de-o seamă cu ei. S-a înșurat din calcule materiale cu o femeie stupidă, incapabilă de a fi o singură clipă tovarășă de gînd

CĂTRĂ ORTACII DE DRUM

In mine ca un iad a fierit răcoala, Sint poate ultimul poet al ei, Poate de-acasta nici n-a prins coaleala Pe inima-mi de stei și ghiociei.

Mă vinde numai părul meu cărnit Cînd cite-odată, sovietic, pasul, Mă vinde cite-un negustor mărunț, In oala mea cu vrăji virindu-și nasul.

Ce-i drept, umbrai cu pași de cite-o leghe Cînd alții străduiră doar de-o șchioapă, Cînd alții hodineau, eu stam de veghe, Deși știam că unil-mi scutură groapă.

Nu mie-am vrut moșie să-mi cuprind Și n-am vechetă să nu mă fure hoții; La țimble doar am adunat argint Și-n amintire aur din emoții.

Ce-i drept, n-am dat doar undă de izvor, Adeseori m-am revărsat șuvoaie Și m-am aprins ades nimictor, Nu licurici am fost, ci vîlvătaie.

Acum de-acasta poate nu-i nevoie, E limpede, simtem după potop, Iar dacă mai mă-mbăt așa ca Noe, Nu-i numai vin, ci fericire-un strop.

Și nu mai clevești atîta voi, Acel ce n-ai trăit cu noi potopul, A fost și asuprire și război, Și n-am pluit așa ușor ca dopul.

Ne-om apuca să ridicăm acum Plini de trufie turnul Babel? Prea multe fumuri s-au ivit din fum, Prea ne jucăm de-a Cain și de-a Abel.

Ce-ar fi de ne-am vedea mai mult de treabă? Avem ogoare, fabrici berechet, Avem hîrle-așa ca să-ncepă Hectare-nregi de visuri de poet.

Și cum nu simtem nici vrăjmași, nici morți, Hai fără ură, fără de țămie! Căci nu e nimeni bucuros să-l porți Pe uliță-n sicriu cu pe momie.

Iar ca să nu mai fie veșnic ceartă Pe-nțietatea vrăunii în artă, Să nu vorbim de-acasta, măi copii, Nimica pînă-n anul doșia mil!

DOINA

Tingue-te, fluier de cucuță, După turma anilor pierdută, Tingue-te, fluieraș de soc, După negăsitul tău noroc. Tingue-te, fluieraș de fag, Că nu-ți lese-n cale ce-ți dăra Și mai plîngi, fluieraș de salc, Că durerea ca un urs lo calcă. Și priviți la stele-nlăcrimați, Ochilor, ai stelelor firțiți. Căci din toate poate-o să s-aleagă Doina cea duioasă și pribeagă.

CAISUL

A rodit caisul meu bugăt Și venira de departe hăt Fel și chip de furi mai mari mai mici De la vinturi pînă la furnici Scuturindu-l și ciupindu-l toți După cum năruval e la hoji. Au stricat și frucle verzi și coapte Cățarați pe ramuri zi și noapte, Ba sosiră și cu ferăstraie, Cite-o creangă mai cu rod să-și taie. Toți s-au îndulcit cit au putut Pînă ce și-n pîntec i-a durut. Iar acum cînd n-au ce să mă fure S-au pornit cu toții să mă-njure. Unii umblă cite cu-un topor, Mînioși, — zău, nu știu ce mai vor!

— Fraților, mai stați pînă la vară, Că rodește pomul nostru iară.

MOARTEA POETULUI

Erai în anul optulea la Tomi, Cumplitul crivăț jumuleș pomii, Se năzureau departe cîncireme, Te dezvățași să mai sperii de-o vreme, Cîntai zîmbind cu jale și ironic, — Nu mai cîntai în graiul auzonic. Umblînd pe șîrm tăcut prin vîntul ud, Priveai cum plencă guele spre sud. Tînceai cu mina inima-ți sărmană, Nu inimă era, era o rană, N-ar fi putut nici fierul rece prîntre Aflera rani într-însa să mă între. Bătea ca o aripă tofășii încă Plutind grăbit peste-o genune adîncă. Apoi a stat. Apus-năgăbenise Obrazul tău uscat și stors de vise. O mină de barbar te-a ridicat Și ți-a săpat în lutul aspru pat, Trufoasa Romă strălucă departe Nuntind în petrecanie de moarte.

La Pontul Euxin citea un get Silabîsînd din Pontice inect.

POST-MORTEM

Cînd vine rîndul meu să-nnopt, Poate-oi cădea ca măruș copt Ori poate m-oi nălța ca luna Pe ceruri pentru totdeauna.

Ca măr, voi crește lîngă drum, Să vină trecătorii dulzum Și să le-nînd cu orice ram Tot ce-am rodit și tot ce-am.

Ca lună, voi vărsa lumină, Cînd voi luci prin ramuri plină Deasupra primelor iubiri În parcuri mari de trandafiri.

Dar dacă mai rămîne jale Și dor stingher în asă vale, Cînd am s-apar ca lună nouă Voi spînteca pămîntul-n două.

CATRENE

Cînd un măgar își arde o copită Ori un cornut se-avintă să te-mpungă, Ferește-te de-a șezilor ispiță, Căci viața este scurtă, arta lungă.

Gîndește-te că vil dintr-o mulțime, Ea-ți dete viață, inimă și grai; Întreabă-te, cînd stai trînd la rime, Prin cîntec celor mulți tu ce le dai?

De lor le-ai dat ceva, poți fi pe pace Că n-ai umbrat pămîntul în zadar, Află doar de-ai izbutit a face: Un strop de miere într-un riu amar.

Nimic nu du din ce-i de preț în groapă, Chiar lacrima ți-o schimbă-n piatră rară Și samă ia că timpul care-ți scapă Nu-i vraci pe lume să-l înlocuie iară.

Cînd un măgar își arde o copită Ori un cornut se-avintă să te-mpungă, Ferește-te de-a șezilor ispiță, Căci viața este scurtă, arta lungă.

TIMPUL MINUNILOR

Li s-a urit la pruncii mei Cu flori de măr, de prun, de tei, Vor buruienii amelioare Și fruct cu simbre mai tare.

— Măi, pruncilor, voi fără barbă, Eu cunoscul și altă iarbă, De pușcă, măi băiete, scump, Și simburii cunoscul, de plumb.

La pruncii mei li s-a urit Cu pinea și le stă în git Și-ar vrea o băutura rară, De s-ar putea din altă țară.

— Măi pruncilor, fără mustață, Eu cunoscul și altă viață, Cu frați de-ai mei ce nu mai sînt, Care mușcară din pămînt.

La pruncii mei li s-a urit Mereu de luptă, și altă... Iar drumul mi-l găsece de-asemeni Că pre-ai cu gropi și pre-ai cu cremeni.

— Măi pruncilor, măi dragii mei, Noi singe am vîrsat pe stel, Iar pentru cîntec și cuvinte Erau și temniți mai nainte.

Ce-ar fi-n aceste vremi mai bune Să faceți și voi vr-o minune?

Mihal Beniuc

PE SFÎNTA DREPTATE...

E ră prin anii vechi 1929, cînd o uscăciune mare a bîntuit Moldova de Sus și de Răsărit. Tin minte că ne-am sculat dimineață tare, și am găsit-o pe mama lăcrîmînd asupra unei pite negre. Tata a împuns-o cu o privire aspră, să-și țină lacrimile, în timp ce afară cîntau cocșii prîlung și răscărea soarele. La poartă se oprise moșul Călin, înalt și cu coasa, nu n-avea în mînă nici un lumînă, nici cînd ajungea la rîu și i-au întîlnit umbrele din adînc, ca o altă treime cu coasele în fulgere. Tata mi-a făcut semn să mă urc în spatele lui, în desaga mare, peste merinde, tioc, cule și scăpărături. Așa am trecut dincolo de riu, în lume, într-o luncă moartă de arșiță năprasnică. După un popas tăcut și scurt, au pornit tustrel, și păreau trei pașeri mari în singurătatea dimineții. Simțeam cum mi se desătușează în suflet dorința aprigă de cunoaștere a depărtării și lucrurilor. Poate de aceea alergam ca mîzul, dînd tîrcoale omozgerilor, luîndu-l de-o mîlt înainte, oprindu-mă mirat asupra marilor spîni uscați, cîntînd în pulbere urmele fine ale păsărilor și gîzlor. Tin minte cum am văzut deodată urmele pașilor omozgești. Trecură în întinț picioare mari, late, lîsînd întipărituri adînci, și prințre urmele mari se vedeau urme măruntule de copii. Erau ca un înfîșîr șir de opincute, așezate una lîngă alta, una după alta, una după alta, în lungul puberii fierbinți și galbene. Cîteam în urme toată istoria multîinii dinaintea noastră. Am văzut deodată o așchie de piatră, cîțiva stropi de singe, și roată împrejuri vîlmășagului pașilor. Pe urmă, toți pașii s-au îngîmădit la o întîlnă veche, cu cumpăna. Se mai vedeau urmele apei proaspete, argentină la umbră, în pulbere, semn că oamenii băuseră pînă la istovire. Cîntura se mai legăna, scriind în lanțul ruginit și ros. Și iar porneau urmele, pînă la o răscruce, unde s-au învîlmășit, pe urmă cele altele, venind pe un drumăg dînspre Miazăzi. O vreme, am mers așa în vîlmășag, apoi au prins a se rîndui una după alta, sau cite două alături, și cu îmi închipuam cosșii pămîntii, mergînd tăcuți pe sub fulgerele coaselor, și copiii abia țîndu-se de el, mergîndu-le cite două, lipîndu opincute în pulbere nemolostivă. Acolo, la răscruce, s-a oprit înții moșul Călin.

— Asta nu-i bine... a rostit, privind mulțimea ernelor. — Nu, nu-i bine... a întărit moșul Niculai. — Asta nu-i bine de fel... a încheiat tata, și iar au pornit, în șir. — Nici asta nu-i bine... a reluat moșul Călin, la altă răscruce, unde veneau urme dînspre Apus, și se învîlmășeau cu celelalte, îngîmădindu-se din șant în șant. — De altfel, tată... a reluat bătrînul, arătînd zarea, înainte, departe. — Da, tată... a adaus moșul Niculai, zîmbind cu durere, înainte, cu mina streșină. — Ți se pare, Căline... a adaus tata, și au pornit iar, tăcuți. — De fapt, înainte abia se cernea în aer o pulbere gălbuiă, însă o clătina apa morților, iluzia străturoare a clătînării largurilor. Și pînă și arborii singuratici parcă se mișeau în valurile aerului, cu cit se îndreacă dozoarea. — Ar trebui... măi repede! a spus moșul Călin, într-un țîrziu, privind urmele cu griji. Tată... de aici au prins a se crăbi... au cîntat să apuce unii înaintea altora... — Așa e... a mormăit moșul Niculai. — Asta așa e... a încheiat tata, și tustrei își desăcuie pașii, mai largi, și sudoarea le curgea boabe de sub pălăriile veche, decolorate de soarele anilor. — Urmele nu mai aveau nici o formă, nici cele mari, nici cele copilor. Nu era decît pulbere răscolită, ca după o fugă. Mergeam mai repede acum, însă ne-am oprit la o miriște imensă, ce acoperea vîl, acoperea un deal mare, acoperea totul, cit putea bate săgeata ochiului. — Nu-i bine... a mormăit moșul Călin, și se scărpină îngrijorat sub pălărie. — Nu, nu-i bine... a adăugat moșul Niculai, și zîmbetul de durere i s-a insușit pe tot obrazul. Ochii lui albaștri au căpătat o ceată, dar au lepădat-o repede, și s-au umplut iar de zîmbetul semn al durerii lui fără sfîrșit. — Asta nu-i bine de fel... a încheiat tata, și a învîlmășit, pe urmă celelalte. — Hai, dimone... — Mergeam pe miriște, printr-un răzor larg, unul după altul, către o casă și un arbore singuratic, departe. — Na! a rostit deodată moșul Călin, și s-a oprit. — Na! a rostit moșul Niculai. — Uciță! a crucea! i s-a speriat tata, în timp ce spre noi cobora un călăreț, în fugă. — Logofătul s-a speriat moșul Călin, trăgîndu-și repede pălăria de pe cap. — Logofătul... s-a speriat și moșul Niculai, scoțîndu și el, repede, pălăria. — Bătu-l-ar sfîntii... a încheiat tata, însă n-a mai apucat a se descoperi.

parcă vedeam drumetii răzleți sub bătaia dozorilor îngrozitoare. — Și voi?... Tot cu coasele? — L-a croit pe tata cu sfîchii harapnicului peste pălărie. Și ridea speriat. — Pe sfînta dreptate... cum ai mai prada hambarele, ca bozienii... — Sîntem coșasi, cu voia domnului Dumnezeu... a gîngăvit moșul Niculai, privind miriștea necuprînsă. Văd că ne-au luat-o alții înainte... — Taci! ah... pe sfînta dreptate... a tipat călărețul Mergeți, dracului, spre Asfințit! Nu vedeți că pămîntul e gol ca-n palmă? sau... vreți să... ah, coasele... — S-a ridicat în scări, și-a pus mina streșină, îngrozit. — Alții? tot cu coasele? Pe sfînta dreptate! Cîte coase are lumea asta? Marș din ochii mei... — Apoi ne-om duce... a mormăit moșul Călin. — Ne-om duce... a adaus moșul Niculai, și tata s-a uitat țînt, în sus, spre logofăt. — La Asfințit ai spus? — Ne-om duce... a adaus moșul Niculai. — Mulțumim de îndrumare... a spus tate moșul Călin, și a pornit înainte, către Asfințit, fulgerînd din coasă. Logofătul se prăbușise înainte, în vale, către al pîlc de coase. — Haidem spre Asfințit... a spus tata. Apoi, către mine? — Ce te zgîlțiești, dimone? Hai mai repede... Sîrîmb trebuie să fie acest om, dacă se jură mereu în numele dreptății! — Asta așa-i, de bună seamă... a mormăit unul din moșnegi.

de disperare, și mirosul pîinii pămîntului mînașuș, de poftă și de bucurie... — Na-ți și taci... mi-a spus pe urmă din mers moșul Niculai, după ce-l făcu se loc înainte moșului Călin și tatii. — Infulcă și taci... nu știe el... — Cerul te răsplătească... am spus încet, căuțîndu-i mina. Însă gura mea a nimerit pe bucată de pită și după ce am sărutat-o adînc, am adaus: Să te răsplătească cerul... — Na-ți și taci... am auzit curînd șopotul tatii. Nu mai era aspru, ci mai degrabă încercat de jale și durere. Înfulcă pe acuns, să nu te vadă el... Dimone, dimone... — Si s-a oprit și tata, în urma prietenilor lui, în calea spre Asfințit, unde un urias pojar încingea zarea. Tin minte că într-un țîrziu stam cu capul pe genunchiul tatii, meș, așezat lîngă niște țufari, pesemne la o răscruce. Moșul Călin sforăia sălbatic, cu fruntea pe coasă, moșul Niculai șopotea fără sfîrșit, în genunchi, o rugăciune zgduditoare către piclele nopții. Tata ofta și-mi spunea: — Na, Teofile... asta ți-i înțuia cunoașterea a lumii... Ai fost ca mintă, dar azi, vii-picat zurgălit de la git. Vin vremuri negre, Teofile, și ce se va alege din tine?... Niciodată nu-i auzisem glasul atît de cald, atît de încercat de simțămînte. — Lasă... lasă... i-am răspuns și i-am sărutat mina aspră, mai păstrînd un iz vag de pere acre. — Hei, dimonașule... a reluat el. De asta mi-i inima amară: umbu pe pămînt, în gol, de patruzeci și cinci de ani! Ce vei ajunge, dacă vei avea norocul meu?... Deodată, ca un vîl întunecos mi-a căzut de pe ochi și m-a pus palma, ușorul, pe față, parcă spre a mi apăra ochii de pilpirile luciferelor, de luna mare și roșie ce se ivise departe, în adîncul miriștii, sau, poate, imi acoperise ochii spre a mi-i feri de rătățiile din lume... După aceea, o vreme n-am mai simțit nimic, pînă ce ne-a deșteptat pe toți o larmă. Scrițaiua care si se deslucurau victorii în mers. — Mînă!... s-auzeau glasurii minioase Mînă!... ca ne-apuca zăua, arșița... — Ce dracu? Nu vedeți că rîmîn în urmă berbecii schoipi? Mînă!... dracului, odată, că vine zăua, arșița... — Încotro? Încotro? s-a auzit glasul moșului Călin.

LITERATURA ȘI VIAȚA POPORULUI (I)

B. RIURIKOV

Congresul al XX-lea al P.G.U.S. a trasat un program grandios de dezvoltare a societății sovietice, a economiei și culturii sale. Partidul a pus, în chip revoluționar, cu îndrăzneală și cu spirit inovator, problemele fundamentale ale situației actuale internaționale și interne stabilind sarcinile construcției comunistului.

În munca de construcție, desfășurată pe temelul hotărîrilor Congresului de masele de milioane de oameni ai muncii, intelectualitatea creatoare are un rol de cinste. La Congres s-a subliniat că literatura și arta au un rol uriaș în viața poporului, în educarea oamenilor noi, constructorii activi ai societății comuniste, și s-a arătat că, în domeniul creației artistice s-au obținut realizări însemnate.

Totodată, partidul a vorbit categoric și deschis despre situația nesatisfăcătoare a literaturii și artei, despre faptul că ele rămîn în urma vieții. Realitatea sovietică, oamenii noștri, cu bogăția crescîndă a universului lor spiritual, sînt mult mai vii decît imaginea lor zugrăvită în creația artistică.

La Congresul partidului au răsunat glasuri seriose neliniștite față de rămînera în urmă a literaturii. Dar ar putea să nu ne neliniștească faptul că în ultimii ani au apărut prea puține lucrări importante care să dezvăluie aspecte noi din viața, să aducă chipuri noi, ample, zugrăvite, în galeria eroilor pe care i-a îndrăgîit poporul, și să procure cititorilor desfășurare artistică? Cititorii vorbeste cu recunoștință despre operele lui M. Solohov, F. Gladkov, K. Fedin, L. Leonov, V. Laifis, A. Tvardovski, D. Gulia, D. Granin, L. Sobolev, V. Kocetov, G. Nikolaeva, A. Korneicuk, A. Goncar, de schițele lui V. Oveckin, A. Kalinin și Troelski, de cărțile noi ale lui S. Voronin, L. Obuhova, R. Gamaștov, V. Tendrakov și ale multor alții din scriitorii înmari. Dar ne putem oare mulțumi cu atîta, mai cu seamă azi, cînd viața ridică în firea ei probleme noi, cînd generează noi fenomene și caractere?

S-ar putea oare să nu ne neliniștească faptul că, în ultimul timp, în revistele noastre „groase”, temele de actualitate au fost împinse pe planul al doilea, iar principalele opere sînt consacrate unui trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat? Din cele peste o sută de cărți — romane, povestiri, poeme — publicate în ultimul an și jumătate de editurile „Sovetski pisatel” și „Molodaia gvardia” — iar acestea publică cea mai mare parte a noutăților literare — vieții contemporane a clasei muncitoare și a țărînimii colhoznică i sînt consacrate mai puțin decît douăzeci. Să vorbim și despre teatre. Pe scenele acestora se prezintă oare multe piese despre actualitate? Repertoriul unor teatre trebuie să fie variat, lîsînd locul cuvenit pieselor clasice, naționale și străine, pieselor istorice și comediei ușoare, dar teatrul a emoționat întotdeauna înimile și a stîrnit un val de simpatie profundă tocmai pentru spectacolele sale pe teme actuale, aproape de sufletul fiecărui.

În centrul atenției literaturii, dacă e într-adevăr literatura și nu un surrogat meșteșugăresc ori o imitație prestijă, se află omul. Literatura e știința despre om, iar cerințele primitive și fătornice ale „redării” obligatorii a activității de producție n-au făcut decît să dîneze dezvoltării sale. În paginile multor cărți se descria amănunțit cum eroul experimentează un nou cuțit de așchiere sau un dispozitiv creat de el pentru o combinație, dar adeseori, după asta, omul — cu gîndurile, sentimentele și năzuințele sale — se pierdea.

Un asemenea „technicism” a fost condamnat și învins. Între altele, fie zis, aceasta nu înseamnă că atari fenomene sînt cu desăvîrșire excluse. Nu de mult, revista „Okteabr” a publicat romanul „Torentul” de A. Pantielev, consacrat unor probleme serioase ale progresului tehnic, ale organizării raționale a producției. Autorul însă n-a reușit să creeze caractere pregnante, convingătoare, să dezvolte o acțiune încordată, firească. Pesemne, dorind — să dea eroului său — un inovator — frumusețe și căldură, autorul i trimitea un concert, dar acordurile Simfoniei a V-a generează în mintea omului numai... idei despre proiectul său de reorganizare a atelierului.

Întreg acest „episod” muzical se dovedește tras de păr, lipsit de putere de convingere artistică; și merită să cităm acest exemplu măcar pentru a sublinia că e de important a se renunța pînă la capăt la substituția zugrăvirii vieții în întreaga ei complexitate, cu niște chestiuni tehnice mărunte de care se ocupă personajele.

(Continuare în numărul viitor)

zeu... se ruga parcă moșul Niculai. Am văzut griu, pe culme, cu voia celui prea înalt! Am vrea să înfigem coasele. — Pe sfînta dreptate! a răspuns firosul logofăt, plesnind din harapnic. Să înfigeți coasele? Iar coase? Altele? Și voi veniți să prădați hambarele? Au drept flămînzii? Au drept să vie cu carele zăua mare, să prade? Pe sfînta dreptate! Au ucis cu coasele... mă auziți, cu coasele... trei logofăți... am rămas singur, singur în arșiță și în bătaia coaselor... Pe sfînta dreptate! — Apoi așa așa e... a mormăit moșul Călin. Cum să prade? Noi, ne scoatem pînă, cu coasele... — Cu coasele... a adaus moșul Niculai — și prin ochii logofătului a trecut o groază: — Gura... ah! Cu coasele? Nu-i griu... N-a crescut... Întelegeți? S-a ridicat pînă la genunchiul broaștei, dar s-a dus dracului, sub arșița Prietelui? Cu coasele, hai? În mama crietelor cu voi! — Si poți găzi singur toată pustiata asta? a mormăit iar moșul Călin, dar logofătul a plesnit cald, gata să apuce la deal S-a întors scurt. — Vă sfătuiesc... Să nu vă stringeți și voi, cu coasele... căci pe sfînta dreptate, vine batalionul... vine cu tunuri și mașinile vîlmășaguri... — Dintr-o dată am înțeles toată năprazna locurilor. — Dar încotro am putea afla mîntuțea noastră? s-a rugat către logofăt moșul Niculai. — Spre Miazăzi... dracului... a răspuns logofătul, țînd aerul, cu harapnicul, spre Miazăzi. — O clipă, n-i s-au năzărît în urmă, departe, pe zare, o mulțime sură și pară abia se zăreau scilpete, pesemne de baionete, însă totul s-a acoperit cu pulbere. — Si am pornit repede, spre Miazăzi! O clipă n-i s-au năzărît iar, înalte, fulgerele coaselor, dar s-au topit și ele, cu o iluzie. Am găsit urmele, la o vreme. După aceea, înainte mergea ca de obicei moșul Călin, înalt și mai adus de spate Zîmbetul de durere al moșului Niculai se acoperea de pulbere alburie. Tata abia roșea în rîstimpuri, cu glas din ce în ce mai răgușit, mai trist: — Hei, dimone... dimone... dimonașule... — Si urmele coasilor dinainte se amestecau cumplit, ca și cum s-ar fi ținut unii de alții. O vreme, opincutele copilariei dispăruseră cu totul, și iar se întipăreau în pulbere, după cale lungă. Ni-i închinăm pe copii duși pe sus, o vreme, poate pe umeri, poate pe pătașii făcute din coase. Și înțintine erau tot mai rare, secate pînă la izvoarele adîncului. Pe zare se arătau călăreți albi, fantastici. Cei trei moșnegi îi arătau cu mina Si urmele celor dinainte se întindeau necontenit către Miazăzi.

Eusebiu Camilari

Să fie anulată sentința de la Karlsruhe!

N-AM SĂ IERT!

Impotriva interzicerii Partidului Comunist din Germania.

O, n-am să iert sentința-vă mirșavă Precum un ciot nu e iertat de lavă!

Puteți opri lumina dimineții, Puteți opri în calea vremii anii? Acesta e Partidul! Inșăși viața Și inima a unei noi Germanii!

Și precum soarele pe-a lumii creastă Nu iartă bezna oriunde adastă!

Puteți să spargeți munți și fier și cremeni Și urii să-i iscați din nou scînteia, Dar nu viața miilor de semeni Și nu puteți întemnița ideea!

O, de-ați putut vieți să sfîșiați Și de-ați putut rîzind să ardeți oameni, Ați vrea acum din nou, netulburaiți Să semănați sub cer urgii și foame?

Nu, n-am să iert sentința-vă mirșavă Precum un ciot nu e iertat de lavă!

Rusalin Mureșanu

Protestul oamenilor de știință, artă și cultură împotriva sentinței de la Karlsruhe

Este firesc ca actul arbitrar și stupid de la Karlsruhe să fi implut de minie inimii poporului român care, aflînd de odiosul și samavolnicul fapt, s-a ridicat ca un singur om, alături gîslu lui de protest infierării unanime, de către toate popoarele iubitoare de pace, a sentinței de desființare a Partidului Comunist din Germania.

nînd că acest fapt ilegal nu poate desființa totuși lupta maselor populare din Germania pentru pace și libertate. „Oamenii de preluțindeni — a spus la rîndul său Georg Vraca, artist al poporului din R.P.R. — au înțeles că ceea ce le împodobește viața este libertatea, este liniștea, este bucuria de a construi și de a naște și nu de a dărîma și de a ucide. Succesul luptei pentru libertăți cetățenești a oamenilor progresiști germani, a întregului popor german, depinde de dreapta voință a noastră, a tuturor!”

Poporul român știe că acest lucru înseamnă un pas spre militarizare, spre desființarea libertăților cetățenești, spre învierea Germaniei revanșarde, a Germaniei hitleriste de pe urma căreia a avut atîta de suferit.

Acad. Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., într-o vibrantă cuvîntare, a arătat că tentativa de a desființa Partidul Comunist din Germania este asemănătoare cu încercarea ce s-a făcut de a stînga lumina, pentru ca, la adăpostul întunericului, poporul german să poată fi dus din nou spre prăpastie. „Aven ferma convingere — a spus prof. univ. Nicolae Deleanu — că întreaga clasă muncitoare din Germania occidentală, comunistă, social-democrată și oameni fără de partid, vor ști să opună o dirză rezistentă, într-o luptă comună, împotriva revanșardilor de la Bonn.”

Este firesc ca oamenii de știință, artă și cultură de la noi să fie în primele rînduri ale acestei legitime acțiuni de protest cerînd și ei anularea verdictului de la Karlsruhe. Mîngîlung care a avut loc miercuri, 29 august, în grădina „Filimon Sirbu” din Capitală, a constituit expresia voinței puternice a intelectualității noastre de a se opune planurilor mirșave ale noilor uneltitori de războie. Vasta grădină era plină pînă la ultimul loc de academicieni, profesori universitari, scriitori, compozitori, actori și studenți — strînsi ca, laolaltă, să exprime indignarea împotriva aceluia care încearcă zadarnic să întoarcă Germania la vremurile de cavernă, la care a împins-o în 1933 nazismul.

De asemenea, în cuvîntările lor, compozitorul Zeno Vancea, maestrul emerit al artei din R.P.R., prof. univ. Maria Sirbu și învățătoarea N. Culină Dominan au exprimat solidaritatea lor, alături de tot poporul român, împotriva ticăloșiei comisi de guvernare din Bonn.

Deschînd mîngîlung, acad. prof. Șt. Milcu, secretar prim al Academiei R.P.R., a arătat că sentința tribunalului de la Karlsruhe este un atentat împotriva libertății poporului german, democrației și păcii. „Să unim glasul nostru de protest — a spus el — cu al milioanei de oameni, care în aceste zile, în toate țările lumii, cer guvernului federal de la Bonn să anuleze sentința de interzicere a Partidului Comunist din Germania!”

Acad. S. Stoilov, în cuvîntul său, a infierat măsura odioasă luată de autoritățile Germaniei federale, spu-

G. D.

UT PICTURA POESIS

(Urmare din pag. 1-a)

în corespondență cu cerul, iar efectele terestre erau considerate ca fiind ceva ce este. Corespondențele lui Baudelaire încearcă să traducă, pe limbă literară, arcele magiei, dar se lovește de faptul că Baudelaire, deși cald precum un soare, nu negă existența realității ca un dat obiectiv, și nu o negă pentru că este obiectul dezamăgirii lui profunde și al unei urii, temperată doar de tentativele de a vadăre prin vis și droguri. Corespondențele lui Baudelaire stau la baza simbolismului (simbolul va fi deci modalitatea de a surprinde taințele interdependente ale lucrurilor și fenomenelor), dar fiecare simbolizat și-a ales propria lui modalitate de a le surprinde. Astfel, Verlaine alege sunetul, melodia, ritmul și creația cu ajutorul lor o poezie de atmosferă plină de vag, de imprecizie, de nuanțe. Rimbaud alege culoarea și devine un Van Gogh al poeziei. Opera lor este extrem de contradictorie, cu salturi între Real și Ideal, tocmai prin faptul că nici unul nu înceapă total realitatea, ca dat obiectiv. Crearea lor plină de sugestie, de culoare, de muzicalitate — prin tot ce are ea mai bun — a îmbogățit poezia și este pe drept cuvînt iubită de un public larg, chiar atunci cînd nedumerite.

Simbolismul se manifestă ca anti-realism, în exces, prin poezia și estetica lui Mallarmé. Pentru Mallarmé, realitatea, lumea inconjurătoare, nu mai există, decît ca aparență. Realitatea supremă este subiectivitatea poetului care gîndește lumea. În literatura realităților sau în aceea care păstrează un minim raport cu realitatea, există corelația fundamentală dintre existență și gîndire, dintre realitate și imagine, dintre noțiunea rațională și cuvînt. Din asemenea corelații, Mallarmé păstrează termenul secund, primul fiind anulat de către cel de al doilea printr-o operație de sinteză care îl transformă din dat obiectiv în umbră misterioasă. În orice analogie există doi termeni. Mallarmé operează cu analogii bizare alcătuite, sintetic, dintr-un singur termen, pe cînd ceilalți termeni, absorbit prin disoluție, mai trăiesc doar prin vibrații imprecise. Corespondențele lui Baudelaire au dispărut în baie de acid sulfuric a demonului analogiei. Metafora presupune raționalul. Mallarmé nu mai operează cu metafore, ci cu elipse. În poezia sa, ca într-o ultimă crîspare, simbolismul mai există prin exacerbarea fondului său decadent și încețoșat de a exista prin trecere în ermetism. Începe, în poezie, jocul suprem al transmutației ideilor, după cunoscuta expresie a lui Valéry.

Bacovia este un simbolist la care legătura cu realitatea este mereu prezentă. Sentimentul realității a temperat, de altfel, la el, fuga și febra căutărilor estetice. Am spus de aceea că Bacovia este un simbolist plin de pondere, de măsură. Poezia sa a fost examinată critic, prin comparație cu aceea a simbolistilor francezi. Comparația de acest fel este utilă, tocmai pentru că ne relevă ceea ce este propriu personalității lui Bacovia, și anume, ponderea în fața noii estetice a simbolului și a modalității de a-l crea. S-a spus că de la poetul „Florilor răului”, Bacovia ar fi împrumutat gustul pentru macabru, pentru descompunere. Dar în timp ce la Baudelaire descompunerea este urmărită cu precizie anatomică, cu efect violent, la care par-

Ion Vițner

Oaspeți de peste hotare

ABDEL RAHMAN EL SHARKAWI Scriitor (Egipt)

ORIGINES TEMUDO LESSA Scriitor, președ. Uniunii Scriitorilor (Brazilia)

FERNAND BRUNFAUL Vicepresed. al Camerei deputaților (Belgia)

Prof. HERMAN BUDZISLAWSKI Decanul facultății de ziaristică (R.D. Germană) Desene de ROSS

INTRE ORIGINALITATE SI SPECIFICUL DRAMEI

CINTEC DE LEAGAN

Noului născut în poarta minei din Marcinelle — Belgia.

Pămînte, pămînte, sumă, pămînte din ciopul cel mai înalt! Focul prăvale bolfele tale și surpă țărîmul cellat.

Mină: lumină ascunsă în coajă de piatră, pămînt fără miță mormint de mineri:

Între țara cu umbră și cea fără umbră între țara cu dor și cea fără dor mai plîpîie încă viața amintirile ceaja a ceea ce-a fost...

Dragosle, mare în care te pierzi! În ochii iubitei jucău umede flăcări verzi. În ochii femeii cîntau pădurile înalte și buzele ei murmurau odată: Bărbate... Și mine vor murmură pe pămînt un cîntec de leagăn poate.

În poartă femeile fac. O zi de tăcere. O mie de guri de tăcere. Tăcere de piatră,

Sub pămînt pîlpirea mai plînge suvoaic, flăcău, sînge

Pe pămînt un strigăt sălbatic o lamă de sabie tale tăcerea.

Pînă-n fundul pămîntului străpunge durerea din pîntec:

Și-un bocet și-un cîntec de leagăn prelung, singuratic se nasc într-olaltă.

Apoi tăcere din nou. Tăcere lătată cu dalta. O stea a căzut peste pumnul strîns al orașului, dar se suie pe cer o alba.

Veronica Porumbacu

La Casa Scriitorilor

Marți 4 septembrie a.c. la orele 18, dramaturgul ucrainean Alexandr Korneiciuk și Natalia Mihailovna Ujvii artistă a poporului din U.R.S.S., s-au întîlnit la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” cu scriitorii și actorii romîni din București.

După cuvîntul de salut pe care l-a rostit tovarășul Alexandr Korneiciuk, oaspeții au răspuns la întrebările puse de scriitorii și actorii romîni prezenți la întîlnire.

Întîlnirea s-a desfășurat într-o atmosferă caldă, veselă și prietenească.

Cu prilejul celui de a 12-a aniversării a eliberării Bulgariei de sub jugul fascist, miercuri 5 septembrie, la Casa Scriitorilor a avut loc o reuniune.

A vorbit prozatorul Dumitru Mircea, care a împărtășit celor de față impresii din călătoria ce a făcut-o, de curînd, în R.P. Bulgaria.

După conferință, a fost prezentat, în avant-premieră, noul film bulgar „Drum neliniștit”.

O recenzie cum nu se cade

(Urmare din pag. 11)

limbii latine (de către învățații ardeleni) — am afirmat eu — s-a deschi larg calea spre cunoașterea clasicismului și poezia românească a izbutit să se ridice dintr-o dată pe culmele unde strălucesc în această vreme opera lui Ioan Buda-Deleanu.”

Nu e just? Și nu-i așa că tov. Pervain caută nod în papură?

În alt loc, tov. Pervain îmi reproșează că am deformat imaginea lui Ioan Bob atunci cînd, vorbind despre persecuțiile la care acesta îi supuse pe Micu, Șncai și Maior, l-am înfățișat ca „mediocr și tiran”.

Cum am putut eu să cred — îmi obiectează tov. Pervain — că Ioan Bob, „nobil de origine”, ar fi fost capabil de „mărunte și meschine ofărări de ordin personal” (în să mărturisesc că cu nu așa că îl alăturat cele două calificative, dar asta-i problema de stil, și despre stilul tov. Pervain să nu mai vorbim!).

Aprecierea mea se întemeie pe tot ce s-a publicat pînă de curînd, ca documente autentice, cu privire la raporturile dintre Bob, de o parte, Micu, Șncai și Maior de altă parte, în special pe materialul din lucrarea lui Zenovie Pelișanu, „Un vechi proces literar”, 1935. În urma recomandării tov. Pervain, as fi dispus să mi schimb părerea. Să spun „general” „marele” Bob. Dar pe ce temei? Pentru că Bob era nobil de origine? Nu-i suficient.

Nici restul argumentării lui Pervain nu îndreptățește o schimbare a aprecierii mele; dimpotrivă. „Nobil de origine, (Bob) a fost un dușman înverșunat al luptei pe care românii din Ardeal o duceau pentru cucerirea de drepturi politice și pentru propășirea lor culturală, un dușman al luptei lor de afirmare. Micu dimpotrivă...” s.a.m.d. Așa stînd lucrurile, am putea crede că Bob nu era mediocr, tiran, meschin?

Tov. Pervain e supărat că tov. E. Boldan și I. Roman — ca alții alții înaintea lor — văd în „Cartea de rugăciuni” (1779) a lui Micu cea de a doua tipăritură românească cu litere latine. Afirmăția aceasta a fost corectată, în articolul meu, precum urmează: „fără să fie cea dintîi tipăritură românească cu litere latine, e remarcabilă prin aceea că cuprinde

(Urmare din pag. 1-a)

sa merge întroagă către îndrăzneala „Preludiului”. În ce ne privește pe noi, am întîmpinat cu bucurie amîndouă aceste piese, ca succese remarcabile, succese ale noii noastre dramaturgii. Nu intenționăm să discutăm justetea preferințelor critice. Este probabil însă că autorii cronicii din „Viața Românească” s-a grăbit să detecteze personalități artistice distincte, cercetînd operele unor dramaturgi talentați, dar foarte tineri încă pe țărîmul creației literare. Din aceasta cauza este discutabilă atît reducerea lui Horia Lovinescu la „cumințenie” și „canoane”, cît și limitarea neliniștii care caracterizează primele piese ale Anei Novac sub emblema vagă a îndrăzneții. Trezind peste caracterizarea cel puțin fragilă a acestor lucrări, recenziile de către tov. Ov. S. Cîrghălețanu și celelalte — de această dată — tentanțe unei discuții în jurul analizei propriu-zise a lucrărilor, refîcînd din aprecierile citate mai sus ideea principală, fără îndoială proprie cronicatorului literar al „Vieții Românești”. Rezultă deosebit de clar din termonii comparației între „Citadela” și „Preludiu” că, pentru autorul cronicii, ideea inovației în dramă este legată deinișiv și obligator de „încălcarea regulilor”. Despre ce fel de reguli este vorba? Ce anume „canoane” trebuiesc stăruite pentru a căpăta laurii „dîndrănelii” creatoare? Cronica din „Viața Românească” răspunde, în această privință, deosebit de clar. Nu este vorba despre o renunțare la tipicele vreau să formulez închevite, ci despre eludarea unor elemente ca „desfășurarea gradată a conflictului”, „momentele scenice bine delimitate”, și probabil chiar „caracterul net și puternic confurat”. Căre sînt dimpotrivă atributele îndrăzneții însoțite de zîmbetul binevoitor al criticului? La: „încălcarea regulilor” (a cere de mai sus, bine înțeles), drama urmind să primească sufragiile criticii chiar dacă se prezintă „fără conflict unitar” și „fără delimitări scenice foarte distincte”.

Poziția cronicatorului „Vieții Românești” se precizează mai deplin atunci cînd, conținînd examenul comparativ al operelor celor doi dramaturgi, discută problema autenticității personajelor. Domnia-sa constată mai întîi că în vreme ce „Preludiu” e mai degrabă o suită de mici dramăe în care legătura protagoniștilor, fiecărei drame cu restul personajelor rămîne foarte slabă” (ceea ce nu se pare în treacăte fie spus, un mod de a simplifica conflictul complex al dramei Anei Novac), în „Citadela sfîrșimată”, dimpotrivă, „fiecare personaj e angrenat strîns într-un conflict central al piesei din ce în ce mai încoardat”. Fără să discutăm exactitatea acestor constatări, pentru oricare cititor aprecierea făcută de citatul dat, apare de sigur în avantajul „Citadela”. Este greu de crezut că se poate realiza amintirea de dramă relief impresionant al unui erou, decît tocmai prin angrenarea sa strînsă „într-un conflict central al piesei”. Dar tov. Ov. S. Cîrghălețanu acceptă cu vădite rezerve acest „tipar” atunci cînd stabilește că: „Asfel, figurile eroilor (din Citadela sfîrșimată n.n.) sub raportul autenticității, inferiori celor din „Preludiu”, cîștigă totuși față de ei o „dîndrănelă anumită”. Judecînd în acest fel, tov. Cîrghălețanu pune la îndoială legătura firească și obligatorie între sarcina dramatică a unui erou în cadrul conflictului și reliefaarea autenticității sale. De unde vine întru acestor autenticități în întîlnirea cu un erou legat „foarte slab de restul personajelor”? Cum se explică inferioritatea sub raportul autenticității a unor eroi care fac corp și suflet cu conflictul central al piesei? Explicația se află în recomandările pe care criticul le face în final celor doi

autorii, recomandări în care, dînd o înaltă apreciere „spontaneității” Anei Novac, observă că „i-ar prinde bine” priceperea „de a grada efectele teatrale”, proprie lui Horia Lovinescu și invers. Ana Novac este văzută astfel ca o inovatoare plină de spontaneitate și laudată în acest sens. Horia Lovinescu primește, mai ales, complimente pentru abilitățile construcției dramatice. Autorul cronicii trasează în acest fel personalitatea artistică a fiecăruia, adăugînd că nu „le-ar strica” să învețe cîte ceva unul de la altul. Tov. Cîrghălețanu nu își face griji prea mari din pricina că eroii din „Preludiu” (după părerea sa) sînt legați foarte slab între ei, atîta timp cît, deși nu sînt atît de adînci ca cei din „Citadela”, sînt totuși mai autentici: Conflictul unitar, înălțuirea eroilor piesei în vîrtejul acestui conflict, toate acestea și încă altele asemenea probleme „gradare a efectelor teatrale” capătă o valoare secundară și devin — cu ușurință — perfect separabile de aprecierea viabilității unor eroi de dramă.

Trebuie să ne exprimăm adesea întregă și sinceră pentru recomandarea sfîrșitoare a cronicii din „Viața Românească” către „disprețul tiparelor”. Nu ne aflăm aci, desigur, în fața unei probleme de ordin secundar pentru dramaturgia noastră și punerea ei în discuție este mai mult decît necesară. Dar ce legătură are stimularea inovării cu disprețul pentru „cumințenia” respectării cerințelor genului dramatic? Conflictul unitar, tensiunea dramatică, trîncina caracterelor, acestea nu sînt, desigur, în nici un fel „tipare” care trebuie sau care pot fi disprețuite. Chemarea către inovarea modalităților de a face dramă este apăsătoare entuziastă dar ea pornește tocmai din dorința de a salva drama, de a-i asigura o nouă și trîncină viabilitate, răspunzînd sensibilității moderne. „Innoiri” care renouă la specificul genului, care contestă necesitatea „delimitării scenice” a unor momente și caractere fără de care n-are cum să se pronunțe pe scenă mesajul auto-ului, nu pot fi întîmpinate decît cu rezervă și scepticism. Piesele Anei Novac sînt desigur originale, tocmai fiindcă dau noi soluții dramatice unor conflicte noi, pasionate. Este necesar să dăm dramei expresii noi, adecvate conținutului, dar nu să dăm sensul legile sale obiective despre care vorbea Belinski. Nu impunem dramei nici un fel de dogme, dar nu putem uita că ea este în același timp un gen literar și teatral. Nu putem trece peste cerințele care pornesc din caracterul scenic al dramei.

Istoria universală a literaturii dramatice ne servește în această privință lecții excelente. Canoanele și dogmele impuse cîndva tragediei antice, legiferate într-alt fel de Boileau după trecere de secole, tipurile fixe ale „Comediei dell'Arte”, formula sancționată a dramei romantice au căzut în rînd pe rînd, sau sînt destrămate neputîncioasă în fața curentelor inovatoare. Comedia bulevardieră și-a creat un tipar nu mai puțin riguros, în vreme ce drama teatrală sentimentală care a înflorit pe urma „Îndrăgostiților” lui Porto Riche a așezat jaloane obligatorii imitatorilor. Mai este nevoie să amintim formulele stereotipe ale „pieselor cu teză”? Acestea toate, dar, erau tipare care se cereau depășite, unele dîndînd foarte multă vreme, altele inconsistente, adoptate de caracuda literaturii dramatice. În vreme ce sub dominația legislației fixe a tragediei și comediei clasice din secolul al XVII-lea s-au creat însă capodopere nemuritoare, sărmanele coduri ale comediei de bulevard au obînduit odrasle debile care au subcombat repede în amintirea omenirii. Care să fie cauza? În esență, totul se datorește respectării de către creator — în afară și uneori în pofida tiparelor fixe — a marilor legi ale genului dramatic, a acelor legi care se referă tocmai la autenticitatea conflictului și implicit la realizarea unor caractere puternice prin determinarea strînsă a personajelor de către creșterea gradată a acestui conflict.

Mijloacele de expresie, modalitățile de construcție pot și trebuie să difere, dar aceste mijloace și modalități sînt abstruse pentru a face dramă, iar pentru asta ele se grefează pe aceleași cerințe, specifice literaturii scrise, pentru a fi valorificate în spectacolul de teatru.

Cînd primele piese ale lui Ibsen se jucau la Paris, în fața unui public umil, în același oraș răsuna încă ovațiile ultimelor premiere ale romanticului întîrziat, Edmond Rostand. Ibsen inova cu o îndrăzneală care a înspăimîntat mulți oameni de literă și de teatru. Între rechiziții Norei din ultimul act și tiradele lui Cyrano de Bergerac, deosebirea era apreciabilă. În piesele inovatorului Ibsen, conflictul dramatic nu era însă mai puțin unitar, legile obiective ale genului nu erau depreciate. Drama modernă întocmesc vechiul arsenal de expresii, dar nu renunță la condiția sa scenică. În piese moderne care au umit prin originalitate, cerințele specifice au fost respectate. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski? În care construcția surprinzătoare nu se prăbușește deloc pesie coloana vertebrală a caracterelor conturate. Cunoscuta piesă într-un act a lui Jean Cocteau „La voix humaine”, reduce elementele de expresie la un singur actor și un aparat telefonic. În convorbirea telefonică a eroinei principale se profilează însă deosebit de clar interlocații care sînt deosebit de interesante. Să amintim admirabilele comedii ale lui Maiakovski?

90 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI GEORGE COȘBUC

AMINTIRI

Redactorii „Semănătorul” — Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi și Ion Scurtu — li spuneau lui Coșbuc badea Gheorghe... L-am cunoscut și eu în anul începuturilor mele literare...

se spune astăzi. La Dolhasca am schimbat trenul. În vagonul în care ne-am suit, compariment de clasa întâia, am găsit pe Gheorghe Coșbuc, singur...

George Coșbuc, trecut, obișnuit, drept poetul exclusiv al stărilor sufletești masive, cîntînd, spre pildă, vraja nopții de vară:

Zările de farmec pline, Străduțesc în lumină; Zboară mierlele-n tușiș Și din codri noaptea vine Pe juris.

splendoarea unei zile însorite în miezul verii:

Priveam fără de fîntă-n sus: Intr-o sălăbăie splendoare, Vedeam Cealaltul la apus — Departe-n zări albastre dus — Un urtaș cu fruntea-n soare...

hotărîrea sfidătoare a flăcăului răcolit de o mare dragoste de a rămîne cu draga lui, chiar de ar trebui să se ia de piept cu lumea întreagă:

Să-mi cînte lumea cîte vrea! Măe dragă una și-a mea: Dă-mi să mă despart de ea, Mai bine-aprind tot satul!

minia teribilă împotriva cotropitorilor țării:

Vom face cît cerul de-nalt! Mormanul cadavrelor crunte Și munte vom pune pe munte Și cerului da-om asalt!

răzvrătirea clocoțitoare a fărînilor lipsite de pămînt, prevestirea unei răfuieli sîngerose cu „ciocoiul pribeag adus de vînt”:

Să nu dea Dumnezeu cel sfînt, Să urem noi sînge, nu pămînt! Cînd nu vom mai putea răbda, Cînd foamea ne va răscula, Cristoși să fiți, nu veți scăpa Nici în mormînt!

Un asemenea poet nu putea conștient, evident, argumentul acelei elite de esteti splicuși care se îngrozea, mai mult decît de orice, de pătrunderea în artă a unui vînt de viață răscolitor. Se știe că Titu Maiorescu, citind în „Vatra” poezia „Noi vrem pămînt!” a refuzat să mai primească revista. Creștia lui Gheorghe Coșbuc e poetul cel mai iubit, familiar, stihurile sale răsîrnind pe meleagurile țării întregi. În toată secrișul, ca și la ocazii de veselie, precum nunțile și cumetriile. Fără a putea fi măsurat nîl pe departe cu Eminescu, autorul „Fierului de tort” răspunde unor necesități sufletești autentice și cîntecul său însoțește pe omul din popor, ca un tovarăș nedespărțit, în munca, bucuriile și necazurile zilnice.

Se iștețe totuși întrebarea: este oare versul coșbucian capabil să stîrnească vibrații în conștiința cititorilor mai evoluți, cu o simțire mai rafinată, mai complicată psihologic? Intelectualul mistuit de întrebări în legătură cu fenomenul și legile naturale ale existenței, zbucimant de o problematică a cunoașterii omului pe care viața o alimentează fără conștient, omul modern, în sfîrșit, cu sensibilitatea lui complexă, contradicto-

rie, trăi-va emoții estetice la citirea unor stihuri precum acestea:

Noaptea bună, soare sfînt, Pînă mine! Noaptea bună! Mîine iar vom fi împreună Tu să rîzi și eu să cînt!

Fapt este — e și natural să fie așa — că o parte a literaturii lui Coșbuc, în proză și versuri, pare din

invirtejiri interioare, a stihurilor, trădează nămaidecît vîjeala unei iubiri trănice, cutremurate, acționând ca o putere elementară ce mătură totul din cale. Imaginile poetice se succed într-o sublimă gradație; cîntecul tulburător emană din tot ce e în jur: firul de funie, odată cu care degotele răscusec șușel de suflăt, drumul satului sîngerid prelungirea în infinitul halucinant, vîntul preschimbat în plesnet de foc, roata morii cîntînd „cuvînte cu-nțeles”, luncile, apa, copaci:

Și-am mers pe malul apei. În valuri adîmi îngrop Și cîntecul și-amorul — Dar a-nceput un ploș Și-a cîntat, și toți ploșii Cîntau dulci în vînt, Și m-am trezit de-odată Că plîng și eu și cînt!

Nici că se poate o definiție mai covîrșitoare a actului de creație și a iubirii năvalnice, forță incomensurabilă, început al tuturor săvîrșirilor din univers.

Eneadum genetric, deum, hominumque voluptas. Ama Venus... Mai susține cineva că George Coșbuc nu e, în unele piese, un liric, un liric adic, interpret al emoțiilor subtile, al clipeișor unice, ireversibile? Să mai descifrăm o poezie:

Sub ploșii rari apele sună Și ploșii rari oștite-n vînt, Iar roata se-nvîrte nebună! Eu stau la coadă și cînt, Dar singură nu știu ce cînt, Și-n ochii mei lacrimi s-adună.

Vladimir Streinu găsea că tot ce e memorabil în această strofă este organizarea impecabilă a sunetelor, combinația excepțională de trohei, daștii, amfibrii și iambi, alfel totuși fiind spus direct, „ca în proză, fără preocuparea de a scoate din cuvinte înțelesuri necumescute între buiașării zilnice”. Adevărat, Coșbuc nu răscuște cuvintele într-un chip neașteptat, intrucît nu dobîndirea de efecte facile, de ordin formal, este preocuparea lui, ci talmăcirea unui sentiment deosebit, unei inflexibile conștientări. Nu simți în vers, și dincolo de el, o pulsație fără precedent, o îndurare imensă, prevestind dezlegări tragice? Fata îngolată, zdumăcită în ce avea mai sacru, a ajuns a-și pierde percepția realității palpabile, ignorînd ce se petrece alături de ea, pămîndu-și a fi exilată undeva în vid, într-un nolan de întuneric:

Așa-i de întuneric afară! Din cor un iad plînd pe pămînt. Eu cînt tot un cîntec de-aseară Și-așa mi-e de silă să-l cînt, Și-î fac, dar nevrînd l cînt țării!

Obsesia vinovației scurmă cu ghilera nemoșoasă în cugețul sîngerid și, lăta, înnebunită de cîntă, se vede urmărită, acuzată de întreaga fire. Momentul de teroare, de disperare grozavă, sugerează o goană istovitoare în hohotul arborilor, vîntului și apei, prefăcute parcă în năluci de soul celor ce înspăimîntă pe Mișna în celebra baladă a lui Bolintineanu:

Sub ploșii rari apele sună Și ploșii rari oștite-n vînt. Scot hohote parcă să-mi spună În rîs, ce nemernică sînt! Ce re, ce nemernică sînt, Iar apele-mi strigă: „Nebună!”

Față cu asemenea strofe, se menține greu teza despre un Coșbuc fără profunzimi, egal, simetric, fără inflexiuni neașteptate ale glasului poetic, talmăcitor al unor sentimente obștești, însă nu un creator de tensiuni lirice inedite. Exemplele se pot desigur multiplica. Rememorați genulea copilului din *La oglindă*, gingașă, tulburătoare neliniște a îndrăgostitului din *Dragoste învîrșită*, cîntecul flăcăului din *Recrutul*, reacțiile întreaga operă și veți avea surpriza de a înțeli, pe lîngă romantismul epic și protestatară din atîtea poezii viabile, ghilgul înimăbil al sentimentelor indefinibile, bogate în nuanțe, înfiorările complexe. George Coșbuc e un poet al sufletului ingenu și nici un scriitor roman, afară de Sadoveanu, n-a primit cu o mai neasemuită finețe gama emoțiilor trăite de omul din popor în varii împrejurări ale vieții. Gîndirea sufletească e însă cu totul altceva decît platitudinea. Jocul de lumini al unui bob de rouă pe o petală detrandafir e înfinit mai subtil, mai nuanțat și mai surprinzător decît scînteierile unui gîvnașz contrafacut. Sensibilitatea modernă se regăsește în versul coșbucian, după cum se regăsește în hexametru lui Hesiod și se refuză „modernismului” confectionat al cărții poetice. Poezia lui George Coșbuc își va conserva actualitatea atîta timp cît o înmăia omenescă va resimți imboldul de a celebra în grai rîndinesc frumusețea:

Pe umeri, pletele-i curg, rîu, Mîldie ca un spic de griu...

D. Micu

Și decar din teatru-i neme n' a călă la mare eusec luvîn cu iubire mare vîi prin-o luvîn' d'alei vîi prin-o luvîn' d'alei d' de mine dar i-a fi și m'avei compatim!

Și decar în acestă lume m'avei sîntă ori si cine luna, stelu, flori si soare s'or gîndi m'avei luvîn s'or gîndi m'avei luvîn

Una dintre primele poezii ale lui George Coșbuc, scrisă pe cînd era elev în casa a V-a gimnazială.

GEORGE COȘBUC LA 32 ANI

Fotografie comunicată de G. Scridon

Repete robii și rupe capota cu tropote cîmpului... În anul cînd a început a mă lumina soarele lașului vechi, în ultimele clase de liceu, celîsem în traducere poemul indian Sacontala și fragmentul morții lui Ugo lino din Divina Comedia a lui Dante. Rosteam la serbările consacrate zilelor naționale Doina „Copilo, tu ești gafa/De-apunerea să plîngi/Și cînd ești tristă, Doino, tu înima ne-o frîngi...”

Luasem cu ardore parte la cele din urmă dezbateri ale unui proces literar pe care, chemați și nechemat, deopotrivă de invidioși, îi stîrniseră cu vilvă mare în jurul celebrilor Balade și Idile. Un uitat al acelei epoci, magistratul Grigore N. Lazu, poet de ore libere, împreună cu publiciști de căror nume nu-mi mai aduc aminte, voiau să dovedească lipsa de valoare și originalitate a poetului născădean, găsind modelele unora dintre poemele lui în literatura germană.

Inviniții de plagiat, Coșbuc a răspuns în puține cuvînte, mărturisind că, în primele lui volume apărute sub îngrijirea unor prieteni, într-un răstimp al lipsei lui din Capitală, au intrat și elvea traduceri care se aflau, fără însemnarea tîlmăcirii, între manuscrisele date la tipar. Rezulta că faptul trebuie numădat să fie privit din punctul de vedere al versurilor originale, covîrșitoare în volumele apărute. Să fie deci judecate operele organice legate de sufletul poporului, lepădîndu-se cel străin.

Tinerii poeți ieșeni s-au așezat de partea lui Coșbuc. Grigore Lazu, care contestase valoarea operii lui Coșbuc, avusese ideea cîntărea de a publica o culegere de poezii proprii în editura ieșeană a fraților Șaraga, în care magistratul poet se dovedea un imitator servil al născădeanului, nu numai prin subiecte dar și prin versificația caracteristică, proprie lui Coșbuc.

Badea Gheorghe nu-i cetise și nu-l cunoscuse pe Lazu și făcea haz — cu bunătațe și putea zice — de această păjanie a defectorului său, pe care l-o cunoscusem la un din înfîlțirile noastre. În anul 1908, în casa locuian la Folteiceni, avînd înăscădean de conferențiar al cercurilor culturale sătești, m-am întîlnit în tren cu Coșbuc. Venea și el de la un stat cu țărîni moldoveni. Am stat de vorbă călîndor spre Capitală, desigur problemele acelei epoci. Era vreme de lărnă; în primăvara ce urma se împlineau doi ani de la răscăla țărînilor din 1907. Cu toate că eram doi taciurni, am vorbit destul despre tragedia trîdnitorilor acestui pămînt. Nădăduim în cultura care ar putea să emancipeze într-o măsură pe plugarul aservit stăpînilor de pămînt. Ne înșelam amîndoi asupra băncilor și cooperativelor populare care — în condițiile de acum aproape o jumătate de veac — n-au putut fi sprîjn sîrmanilor și oropșilor noștri pămînteni.

În această înfîlțire mi-am luat față de badea Gheorghe angajamentul să colaborez regulat la revista pentru popor Albina. Am preluat, cum se spune astăzi, în 1908, în casa locuian la Folteiceni, avînd înăscădean de conferențiar al cercurilor culturale sătești, m-am întîlnit în tren cu Coșbuc. Venea și el de la un stat cu țărîni moldoveni. Am stat de vorbă călîndor spre Capitală, desigur problemele acelei epoci. Era vreme de lărnă; în primăvara ce urma se împlineau doi ani de la răscăla țărînilor din 1907. Cu toate că eram doi taciurni, am vorbit destul despre tragedia trîdnitorilor acestui pămînt. Nădăduim în cultura care ar putea să emancipeze într-o măsură pe plugarul aservit stăpînilor de pămînt. Ne înșelam amîndoi asupra băncilor și cooperativelor populare care — în condițiile de acum aproape o jumătate de veac — n-au putut fi sprîjn sîrmanilor și oropșilor noștri pămînteni.

Trebule să adaug amintirilor acestora episodul unei nopți cu lună plină de primăvară pe ușițele lașilor, pe care l-am povestit în Anii de ucenicie:

„În acea epocă de tîhnă locuian la Folteiceni, dar mă duceam foarte des la Iași, ca să-mi văd prietîni. Am plecat cu Artur Gorovei, într-un tren de sară, care trebuia să ne depuie la Iași cîtră ora 22, cum

Se știe că sîntele Pașii e sîrbătoare mobilă. Așezarea ei e în legătură cu luna plină a lunii martie și cu Paștele evreilor. Paștele cad în prima duminică după luna plină a lui martie, cu condiția să nu coincidă cu aceeași sîrbătoare a evreilor. Dacă e coincidentă, se amîna c-o săptămîna. Făcînd pascalia epoci, comentarii n-au găsit corespondență între acele stihuri ale lui Dante și calendar. Prin urmare, li se pîrea că Dante a greșit și a încurcat nea duminică pascala. Eu însă am aflat ce este, urma Coșbuc; pot dovedi că au greșit criticii. Poetul, cum e firesc, nu poate greși; poetul are totdeauna dreptate. La epoca lui Dante, veacul XIV, lumea apuseană se călăuzea încă după calendarul iulian; reforma papei Grigore a venit mult mai tîrziu. Dacă facem, cu privire la Paștele pomînit în opera lui Dante, socoteala după calendarul iulian, pe care-l mai păstrează ortodocșii, găsim că greșala a fost numai în capul unor înverșunaji și nemilosivi soareci de bibliotecă, pentru motivul simplu că acești soareci erau catolici și socoteau pascalia după rînduiala gregoriană.

De ziceți de asta? A sfîrșit blîndor Coșbuc. Noi nu zicem nimic; eram încințați că badea Gheorghe e bine dispus și spune lucruri interesante. L-am pofțit să pule decamdată la o parte problema și să ne recitez versiunea morții lui Ugolino.

Am ascultat stihuri, plimbîndu-ne pe uliși liniștite și singuratic în vechiul Iași. Ne plimbam pentru două motive: unul minor: nu se aflau odî liber la nici unul din hotelurile capitalei Moldovei; al doilea, major: era o noapte de primăvară, cu lună albă; zăimile ne erau ușoare, ascultam versuri frumoase și, din cînd în cînd, în preajma bisericilor antice și a mormintelor uitate, ne opream ca să privim cu ochii niștii fantomele amîntirilor.

Așa am rîlicat pînă țîrzu după miezul nopții: am ajuns între grădînele de la Copou; apoi ne-am întors, și pînă departe, cîtră înima cetății dormite, ne-a suferit din urmă în auz, urmărîndu-ne, bătăia privighetilor din grădina lui Mihalache Sturdza, cum zîcicem noi grădîni Copoului!”

Deosebirea de vîrstă între noi nu era mare: paisprezece ani. Cînd am devenit membrul al Academiei Romîne, ne-am înfrîntî într-o cărîntă, dar badea Gheorghe era intristat și obosit și s-a desparțit prea curînd de veacul său, după rînduiala teribilă a poezilor din țara veche.

MIHAIL SADOVEANU

„Desemnătorul - ajutor”

Despre verinea „în țară” — adică din Ardeal în România veche — la George Coșbuc și mai ales despre chipul cum poetul și-a petrecut viața în Capitală între anii 1890—1891, biografului lui n-au putut stabili ceva precis.

Cu prilejul unor cercetări la Arhivele Statului, în unul din vechile dosare de acum 65 de ani ale fostului „Minister al cultelor și instrucțiunii” și anume în dosarul „Diviziie contabilă și construcții” al acestui minister, pîrînd nr. 846 din anul 1891, am găsit totuși două documente care lămuresc deodată acest episod necunoscut din viața lui Coșbuc. Astfel, ațlam despre modestul dăbînt funcționaresc, al lui George Coșbuc în Capitală.

București, în 28 Februarie 1891. Domnule Șef, Nepermițîndu-mi timpul de a satisface datoriile ce am intru împlinirea slujbei mele ca desemnător-ajutor în biroul arhitectonic al Ministerului Culeilor, Ve rog să binevoii a-mi primi demisiunea din această slujbă, cu ziua de 1 Martie. Mulțumîndu-Ve pentru bunăvoință și încrederea ce ați avut-o în mine, dăndu-mi această slujbă. Ve rog să primiți totodată, domnule Șef, asigurarea distinsel mele stîme ce Vă-o păstrez.

(ss) GEORGE COȘBUC București în 6 Martie 1891. Domnule Ministru,

Am ondre a Ve înainta, ac alăturat, demisiunea D-lui George Coșbuc-ajutor-desemnător în serviciul tehnic al acestui Minister și Ve rog să binevoii a dispune cele de cuvîntă. Priimiți, Ve rog, Domnule Ministru, asigurarea considerățiunii mele distinsel.

Șeful serviciului Arhitect, (ss) L. NEGRESCU!

La guvern era atunci (în 1891) partidul conservator, iar ministrul instrucțiunii publice, profesorul Gh. Dem. Teodorescu, cunoscutul scriitor folclorist. Coșbuc, oricît era el doar „desemnător-ajutor”, nu putea fi tratat ca orice funcționar. Deși în vîrstă de numai 24 de ani, Coșbuc își făcuse o faimă literară.

Ministrul găsi atunci o formulă abia pînă înmătoarea onostă de abilitate arhitectonică Negrescu: „La dosar pînă se va hotărî destinația personalului de la serviciul tehnic, numit și plătit din fondul construcțiilor.”

Rezoluția, cum se vede, a fost dată la începutul lunii martie 1891. Foaptele se petrec, așadar, cam în vîrsta an de la sosirea lui Coșbuc la București.

S. Aibu

Cea dintîi „școală literară” a lui Coșbuc

Cum 80 de ani, George Coșbuc vine la Nășud, ca elev în clasa a V-a primară. Și continuă apoi studiile la liceul românesc de acolo pînă în 1884, cînd își trece examenul de maturitate. Cea dintîi școală poetică, cu critici „oficiali” care l-au recunoscut pentru prima oară talentul, a fost societatea de lectură Virtus Romana Rediviva a elevilor liceului din Nășud. Această societate s-a constituit pe baza statutare în 1870. Numele societății Virtus Romana Rediviva era păstrat din tradiția fostei grădini militare. De altfel, la 1861 Nășudul, devenit capitală de district, are și o stemă proprie. Stema înfățișă, printre altele, și un soldat roman pe scutul căruia erau trei litere V.R.R. care însemnau: „Virtutea romană reînviată”. De aici dar și numele societății de lectură unde și-a început activitatea „publică” lînarul poet de la Iordani.

În octombrie 1882, membrii societății hotărîsc redactarea unui almanah al societății, numit Musa Someșeană. În această revistă, scrisă cu mîna, într-un singur exemplar, s-au păstrat lucrările susținute de membrii societății în ședințele ei literare. În timpul ultimului război au dispărut toamă acele numere ale revistei în care au fost publicate producțiunile lui Coșbuc.

Din fîcîrile ele au fost transcrise de Nicolae Drăganu, (care a funcționat 13 ani ca profesor la liceul din Nășud). Printre manuscrisele lui Drăganu am găsit și manuscrisul studiului G. Coșbuc, poetul liceului grănicieresc din Nășud. Dintr-o prea mare exigență, Drăganu n-a publicat (în studiul tipărit) toate poeziile lui Coșbuc din perioada școlărității. Drăganu n-a publicat nici observațiile critice făcute de membrii societății pe marginea activității poetice a lui Coșbuc. Manuscrisul lui Drăganu e de altă mîi prețios cu cît cuprinde un interesant material publicat în numerele disaruate ale Musei Someșene.

În cadrul societății Virtus Romana Rediviva sîna ședințe în mod regulat. Membrii ei erau de drept toți elevii, apoi numai elevii claselor VII-VIII, iar mai tîrziu elevii cursului superior al liceului. Din partea profesorilor era un conducător, profesorul de literatură. Din partea elevilor era un președînt, un vicepreședînt, un secretar, bibliotecar, censozii etc. Societatea era organizată pe baza unui regulament intern, care arăta și scopul pentru care a fost înființată: dezvoltarea culturală și științifică în vederea cunoașterii „studii școlărești”. În ședințe se susțineau „opere proprii” (studii literare) și se recitau poezii. Lucrările prezentate erau criticate prin subînțiere părților bune și prin completarea lacunelor. Criticile erau făcute, în general, în spirit sădîntos. Intrucît „școlarii” trebuiau să se perfecționeze în cunoașterea și folosința limbii romîne și maghiare ca limbă de propunere și a limbii germane ca obiect obligat de în-

vățîmînt”, membrii societății au prezentat în ședințe și traduceri, alți din limba maghiară cît și din cea germană. Așa se explică și faptul că George Coșbuc, pe lîngă numeroase poezii originale, s-a prezentat în ședințele societății și cu traduceri (versuri sau proză) din Petofi, Ruckert, Freiligrub etc. Tot de aci cred că a păstrat și o perfecțiune, în anii maturității, dragostea pentru traduceri; act își au rădăcinile în-

„Jung zise odinorată... Cel ce ră-mîne numai în cerul gîndurilor sale, acela va rămîne în veac în simpla sa sarcină”, adică omul care nu și bate capul și și știe și altceva decît numai aceea ce trebuie să știe, acela va rămîne pururea sîrac de cunoștințe ca napu!”... De acest adevăr au fost conșcienți pesemne și acei studenți de la acest gimnaziu, care au pus baze la societatea noastră. El au început o operă, noi li să trebuie să o continuăm.

De multe ori am auzit cu vîchit-le mele pe unii și alții zicînd că doară n-au nebunit să se ocupe cu un nebun de asemenea. Ce le trebuie la societate? Ce operele? Ce și-or pierde mintea cu lucruri de nițian foloș? Tare frumoase excuzări, și le dau drept, căci noi, care venim alt, stîntim nebuni, deoarece ne pierdem aci mintea... — ei însă voiesă și și-o păstreze teactue, căci după vorba romînilor: „Je va trebui la vară”. Lessing zice: „cine n-are o minte ca să o piardă cu ceva lucru, acela n-are nici una de pierdut...”

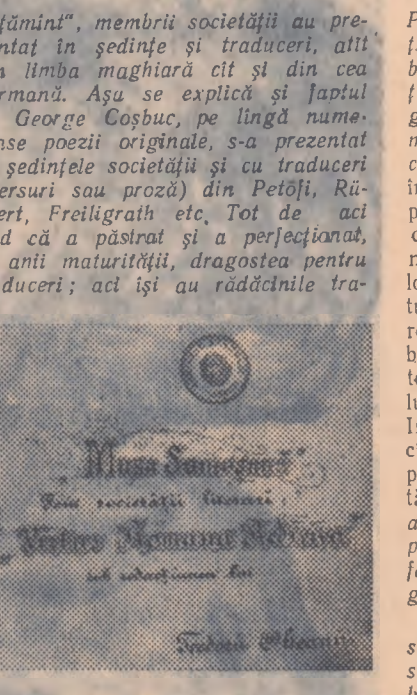
Societatea Virtus Romana Rediviva sîna ședințe în mod regulat. Membrii ei erau de drept toți elevii, apoi numai elevii claselor VII-VIII, iar mai tîrziu elevii cursului superior al liceului. Din partea profesorilor era un conducător, profesorul de literatură. Din partea elevilor era un președînt, un vicepreședînt, un secretar, bibliotecar, censozii etc. Societatea era organizată pe baza unui regulament intern, care arăta și scopul pentru care a fost înființată: dezvoltarea culturală și științifică în vederea cunoașterii „studii școlărești”. În ședințe se susțineau „opere proprii” (studii literare) și se recitau poezii. Lucrările prezentate erau criticate prin subînțiere părților bune și prin completarea lacunelor. Criticile erau făcute, în general, în spirit sădîntos. Intrucît „școlarii” trebuiau să se perfecționeze în cunoașterea și folosința limbii romîne și maghiare ca limbă de propunere și a limbii germane ca obiect obligat de în-

Cel mai activ critic dintre colegii lui Coșbuc pare să fi fost Titu Procopian. Acesta a făcut observații critice la 16 din poeziile lui Coșbuc, prezentate în ședințele societății de lectură. În manuscrisul Drăganu se păstrează o lucrare critică mai cuprinzătoare a lui Titu Procopian, intitulată Despre poezie și în specie cea lirică și o critică a poezilor: 1. Unde mării, 2. Ce cîntî dragă flomelă, 3. Darurile noastre-n pieptu, 4. În ambliia noaptea-n pieptu, 5. Foc-măș a vul-turaz, 6. Și-am cerut o mîndră floare, 7. Ciudate împărțite, 8. Un brad stă singuratic, 9. De-ai lîsa tot după alții, 10. Cine plînge-n lume, 11. Dacă e păcat amorul, 12. Invățăm și zi și noaptea, 13. Pînă cînd, o Doamne sfînte, 14. La mulți pacest pămînt, 15. Fete blînde și tăcute, 16. Unde zbor, toate poezii ale lui Coșbuc. Critica se baza pe cunoașterea textului scris și se făceau și observații de natură ortografică.

Activitatea societății literare nu se reducea numai la ședințele închise, la care participau numai membrii ei. Societatea lua și legătura cu publicul născădean, ba chiar și cu cel de pe valea superioară a Someșului Mare, de pe valea Bistriței și din regiuni mai îndepărtate. Conform regulamentului intern „membraii ordinari ai societății pot aranja ședințe publice de producțiune între sîrbătorile Crăciunului și ale Paștelor pe lîngă o programă care să fie aprobată de direcțiunea gimnazială”. Erau renunțate „serate artistico-literare urmate de dans” care se făceau la 4 octombrie (ziua deschiderii cursurilor liceului în 1863) și la lăsața secului. La aceste serate se aduna lume „intelectuală” din multe sate și arase. Programul artistico-literar era susținut de membrii societății literare. Coșbuc a luat pe această cale contact cu un public numeros care l-a apreciat cu multă nădejde creațiile poetice. La asemenea serate a recitat mai tîrziu Liviu Rebreanu poezia „El-Zorab”, a marele său predecesor.

Acest lucru li măturîșese romanțelul mai tîrziu, într-un articol închinat lui George Coșbuc, iar sîrbătorile tradiționale din octombrie de la Nășud sînt ponente în romanul „Ion”.

Invățătura la liceul din Nășud, mediul romantic din orașul someșan, activitatea din cadrul societății literare Virtus Romana Rediviva și-au adus partea lor de contribuție la formarea aceluia care avea să devină poetul George Coșbuc.

Coperta revistei Musa Someșeană.

ducerile din literatura indiană, italiană (Sacontala, Divina Comedie etc). Manuscrisul lui Drăganu arată că George Coșbuc, chiar în calitate de președînt, nu era scutit de critica membrilor societății. Critica ceareu poeziei trei condițiuni: condițiunea „ideală”, „materială” și „tehnică”. Prin condițiunea „ideală” se înțeleguă tema, prin cea „materială” — îmbrăcarea ideilor în o limbă plăcută și corespunzătoare, iar condițiunea „tehnică” era arta versificației. Elevul de clasa a VIII-a, Titu Procopian, spune că poezia Unde mării, tradusă de Coșbuc, se slabă, autorul dovedește că n-a înțeles i-dentul din Petofi”. Criticînd poezia Tablou de seară, citită de Coșbuc în iunie 1884, Emilian Popescu, elev în clasa a VIII-a, spune la sfîrșit următoarele: „...cu producerea ei la societatea noastră autorea ne-a mai dat încă odată dovadă despre frumousul său talent poetic, care dorm ca să și-l poată cultiva și să oroduce oare neamului romînesc”. (Din mss Drăganu). Tablou de seară a fost ultima „producțiune” a lui Coșbuc în cadrul societății Virtus Romana Rediviva, intrucît critica poartă data de 15 iunie 1884.

Cel mai activ critic dintre colegii lui Coșbuc pare să fi fost Titu Procopian. Acesta a făcut observații critice la 16 din poeziile lui Coșbuc, prezentate în ședințele societății de lectură. În manuscrisul Drăganu se păstrează o lucrare critică mai cuprinzătoare a lui Titu Procopian, intitulată Despre poezie și în specie cea lirică și o critică a poezilor: 1. Unde mării, 2. Ce cîntî dragă flomelă, 3. Darurile noastre-n pieptu, 4. În ambliia noaptea-n pieptu, 5. Foc-măș a vul-turaz, 6. Și-am cerut o mîndră floare, 7. Ciudate împărțite, 8. Un brad stă singuratic, 9. De-ai lîsa tot după alții, 10. Cine plînge-n lume, 11. Dacă e păcat amorul, 12. Invățăm și zi și noaptea, 13. Pînă cînd, o Doamne sfînte, 14. La mulți pacest pămînt, 15. Fete blînde și tăcute, 16. Unde zbor, toate poezii ale lui Coșbuc. Critica se baza pe cunoașterea textului scris și se făceau și observații de natură ortografică.

Activitatea societății literare nu se reducea numai la ședințele închise, la care participau numai membrii ei. Societatea lua și legătura cu publicul născădean, ba chiar și cu cel de pe valea superioară a Someșului Mare, de pe valea Bistriței și din regiuni mai îndepărtate. Conform regulamentului intern „membraii ordinari ai societății pot aranja ședințe publice de producțiune între sîrbătorile Crăciunului și ale Paștelor pe lîngă o programă care să fie aprobată de direcțiunea gimnazială”. Erau renunțate „serate artistico-literare urmate de dans” care se făceau la 4 octombrie (ziua deschiderii cursurilor liceului în 1863) și la lăsața secului. La aceste serate se aduna lume „intelectuală” din multe sate și arase. Programul artistico-literar era susținut de membrii societății literare. Coșbuc a luat pe această cale contact cu un public numeros care l-a apreciat cu multă nădejde creațiile poetice. La asemenea serate a recitat mai tîrziu Liviu Rebreanu poezia „El-Zorab”, a marele său predecesor.

Acest lucru li măturîșese romanțelul mai tîrziu, într-un articol închinat lui George Coșbuc, iar sîrbătorile tradiționale din octombrie de la Nășud sînt ponente în romanul „Ion”.

Invățătura la liceul din Nășud, mediul romantic din orașul someșan, activitatea din cadrul societății literare Virtus Romana Rediviva și-au adus partea lor de contribuție la formarea aceluia care avea să devină poetul George Coșbuc.

Una dintre primele poezii ale lui George Coșbuc, scrisă pe cînd era elev în casa a V-a gimnazială.

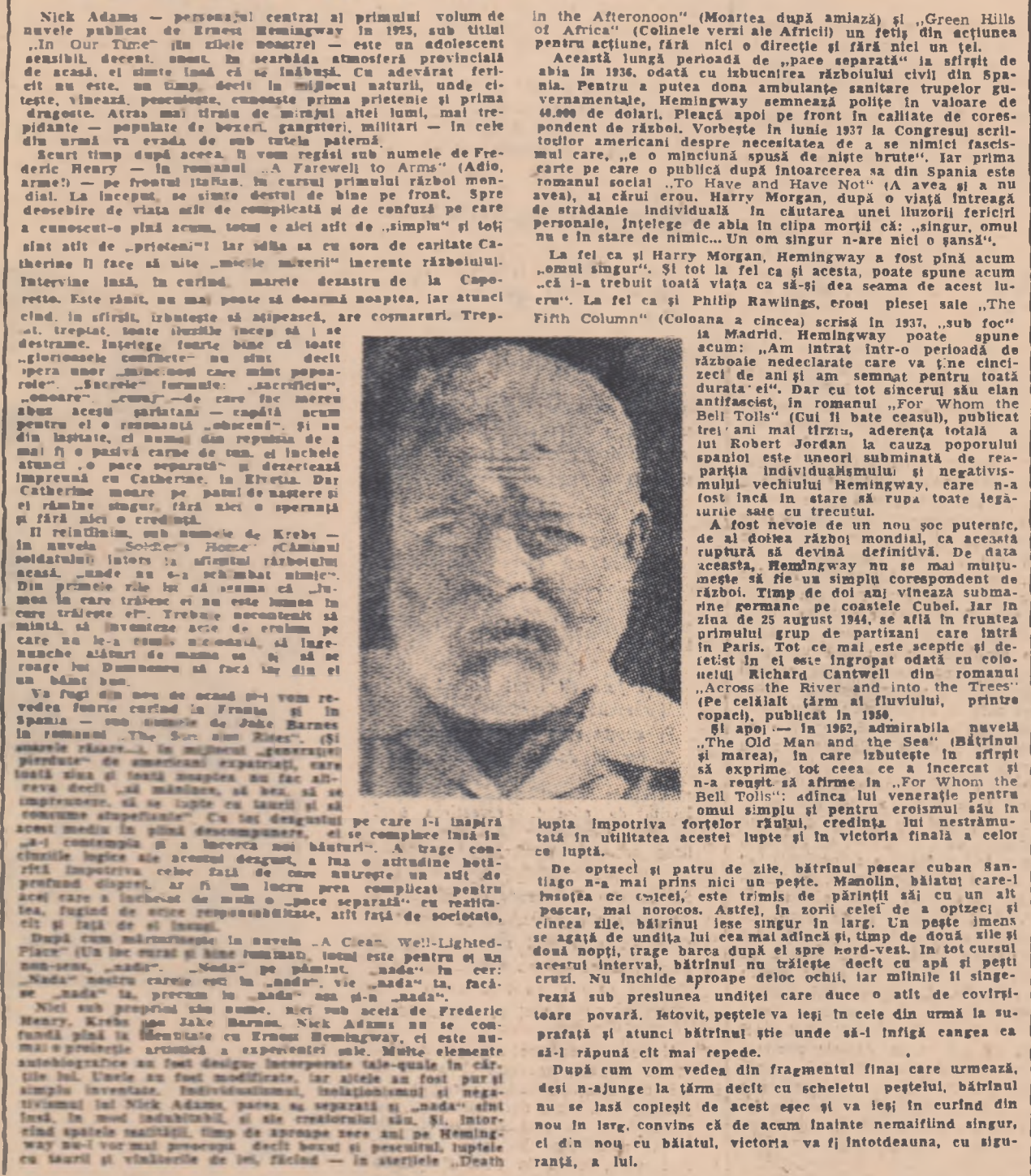
1) Cuvînt regional — cartor.

Gavril Scridon

Bătrânul și marea

ERNEST HEMINGWAY

Nick Adams — personajul central al primului volum de nuvele publicat de Ernest Hemingway în 1925, sub titlul „In Our Time” (în zilele noastre) — este un adolescent sensibil, deosebit de sensibil, în seara de duminică provincială de seară, el stătea înăuntru, cu adevărat ferit de lume, un timp deosebit în mijlocul naturii, unde el se simțea în siguranță, în siguranța primăriei și prima drăcește. Atrăsa mai târziu de mirajul unei femei, mai târziu — populată de boieri, gangsteri, militari — în cele din urmă va trăi de-a pururi în lumea lui.

Scris timp după aceea, vom găsi sub numele de Frederic Henry — în romanul „A Farewell to Arms” (Adio, arme!), pe primul iubit, în curajul primului război mondial. La început, se simțea deosebit de bine pe front. Spre deosebire de viața acasă, complicități și confuzii pe care a cunoscut-o până acum, acum el simțea că „simplu” și tot atât de „protejat” în război ca și în viața de casă. Catherine îl face să simtă „marea” încreșterea fizicului. Tăvălind înăuntru, în curaj, marele deșert de la Caporetto. Când războiul nu mai poate să dea nimic, iar atunci când în sfârșit, izbucnind să se arunce, are comarzi. Trebuie să treacă peste toate acestea și să se arunce în război. Într-o noapte, toate izbucnirile încep să se destrame. Într-o noapte, toate izbucnirile încep să se destrame. Într-o noapte, toate izbucnirile încep să se destrame.

în the Afternoon” (Moartea după amiază) și „Green Hills of Africa” (Colinele verzi ale Africii) un fel de acțiune pentru acțiune, fără nici o direcție și fără nici un tel. Această lungă perioadă de „pauză” aparține sfârșitului de viață în 1936, odată cu izbucnirea războiului civil din Spania. Pentru a putea duce ambulanța sanitară trupelor guvernamentale, Hemingway se învârtă în valoare de 40.000 de dolari. Pleacă apoi în fața frontului de corespondent de război. Vorbește în luna 1937 în Congresul scriitorilor americani despre necesitatea de a se nimici fascismul care „se o mîncă din inimă”. Într-o noapte, în prima carte pe care o publică după întoarcerea sa din Spania este romanul social „To Have and Have Not” (A avea și a nu avea), al cărui erou, Harry Morgan, după o viață în război de strădanie individuală în căutarea unei înțelegeri ferice personale, înțelege de abia în clipa morții că: „singur, omul nu e în stare de nimic... Un om singur nu are nici o șansă”.

La fel ca și Harry Morgan, Hemingway a fost până acum „omul singur”. Și tot la fel ca și acesta, poate spune acum că i-a trebuit toată viața ca să-și dea seama de acest lucru. La fel ca și Philip Rawlings, eroul piesei sale „The Fifth Column” (Coloana a cincea) scrisă în 1937, „sua focie în Madrid”. Hemingway poate spune acum: „Am intrat într-o perioadă de război nedecarată care va ține cinești de ani și ani, am statat pentru toată durata ei”. Dar cu tot sincerul său elan antifașist, în romanul „For Whom the Bell Tolls” (Cui bate ceasul) publicat trei ani mai târziu, aderă la totală a lui Robert Jordan la cauza poporului spaniol este un simplu corespondent de război individualismului și negativismului vechiului Hemingway, care n-a putut în viața sa să treacă peste toate legăturile sale cu trecutul.

A fost nevoie de un nou soc puternic, de al doilea război mondial, ca această ruptură să devină definitivă. De data aceasta, Hemingway nu se mai împotriveste și se lasă îngrăpat de război. Timp de doi ani vinează submarine germane pe coastele Cuba. În luna de august 1942, se află în fruntea primului grup de partizani care intră în Paris. Tot ce mai este scutit și deșert în el este îngropat odată cu colonelul Richard Cantwell din romanul „Across the River and into the Trees” (Pe celălalt țărm al râului), printre copaci, publicat în 1950.

„Și apoi... în 1952, admirabila năvală „The Old Man and the Sea” (Bătrânul și marea), în care izbucnind în sfârșit să exprime tot ceea ce a încercat și n-a reușit să scrie în „For Whom the Bell Tolls” (Cui bate ceasul) pentru omul simplu și pentru eroismul său în lupta împotriva forțelor răului, credința în victoria finală a celor răi.”

De optzeci și patru de zile, bătrânul pescar cuban Santiago n-a mai prins nici un pește. Manolín, băiatul care-l îngrijește de obicei, este trimis de părinții săi cu un alt pescar, mai norocos. Astfel, în zorii celei de a optzecea și cincea zile, bătrânul leșe singur în larg. Un pește imens se agită de undă la cea mai adâncă și timp de două zile și două nopți, trage barca după el spre nord-vest. În tot cursul acestui interval, bătrânul nu înțelege decât cu apăsătoare certitudine, nu include aproape deloc ochii, iar mințile îl singurează sub presiunea undei care duce o altă deconvolțare povară. Itevit, peștele va leși în cele din urmă la suprafață și atunci bătrânul și-și dă seama că și-a înghițit căruța ca să-l răpună cât mai repede.

După cum vom vedea din fragmentul final care urmează, deși n-ajunge la țarm decât cu scheletul peștelui, bătrânul nu se lasă copleșit de acest eșec și va leși în curaj din nou în larg, convins că de acum înainte n-are să mai prindă nici un pește, victorie va fi întotdeauna, cu siguranță, a lui.

Putea de două ore, culcat la pupa și mestecând în răsunători ale o bucată din carnea peștelui; începe astfel să se odihnească și să-și recăpete puterile, când zări cel dintâi rechin.

— Au! — strigă bătrânul.

Exclamăția aceasta nu s-ar putea compara decât cu hipocrișii pe care le face fără voie cineva în clipa în care și-ar simți mințile străpuse de euforie.

— Galanos!

Văzuse acum încă un rechin venind îndărătul celui dintâi și recunoscuse după aripile lor triunghiulare, cafenii, ca și după mișcările ușoare ale cozilor. Rechinii urmăreau într-o direcție și se aplecuseră asupra peștelui pe care — ameliat de nemăsurata lor lăcomie — unori o pierdeau, pentru ca apoi și mai întărită, s-o regăsească după câteva clipe. Rechinii se apropiau din ce în ce mai mult.

Bătrânul le făcea velle și înțepeni cirna. Apoi ridică vîșla de virful cărui își legașe cuțitul. O înălță cit putu de ușor, pentru a-și obosi cit mai puțin mințile rînte. Apoi le descușe și le încheie la fel de ușor de cîteva ori, ca să și le dezmoartească. Înșfădă după aceea vîșla cu toată puterea, simțindu-se să rabde fără murmur durerea, și așteptă venirea rechinilor. Le vedea acum capetele mari, netede ca niște lopeți, și aripile albe de pe piept. Erau niște rechini dezgustători, care miroseau urit, mîncătorii de pești morți și ucigași de pești vii; erau niște rechini care, de foame, știau să-și înfigă dinții și în vîșlele ori în cîrmele bătrînului și în încheieturile și încheieturile țestoase care dormitau pe suprafața apei, iar cînd erau lîhnite se năpusteau și asupra oamenilor, chiar dacă oamenii nu miroseau nămădicat și singe sau a bale de pește.

— Au! strigă bătrînul. Galanos! Veniți, Galanos!

Rechinii veniseră. Unul din ei se confundă și dispăru sub barca. Bătrînul simți cum i se clatină barca de cîte ori rechinul își înfige dinții în pește. Celălalt rechin îl privi pe bătrîn cu niște ochi galbeni, holbați, apoi se repezi cu totul larg deschis asupra prăzii. I se vedea lămurit cuta din virful capului cafenii și pe spate, unde creierul se înfășurase cu sîra spinării. Bătrînul îl înfrînă cuțitul legat de vîșla tocmai în acest punct de legătură. Îl trase apoi afară și îl înfipuse din nou în ochii galbeni ca de piscică ai rechinului. Rechinul lăsă peștele și alunecă în jos, înghițind, în timp ce murea, bucată de carne pe care o băcuse.

Barca urma să se clatine din pricina celui-lalt rechin care se înfrupta mai departe din carnea peștelui. Bătrînul desprinses fuma, lasînd barca să se ridice deasupra apei și vînd astfel să aducă rechinul la suprafață. Cum îl zări, se aplecă peste coaste și înfipuse cuțitul în el. Rechinul lăsă vîșla foarte tare și cuțitul abia izbucni să pătrundă înfrîna. Din cauza loviturii, pe bătrîn îl durea acum nu numai mințile ci și umerii. Rechinul își scoase însă nămădicat capul din apă și bătrînul îl lovi drept în creștet, tocmai cînd celălalt pornea din nou la atac. Bătrînul trase cuțitul și lovi încă o dată în același loc. Rechinul era tot cu făclie încheiate în carnea peștelui, așa că bătrînul îi mai înfipuse cuțitul și în ochiul stîng. Dar rechinul tot nu vru să se dea bătut.

— Nu vrei? strigă bătrînul, și-i înfipuse cuțitul între vertebre și creier. Trase apoi vîșla îndărăt și virful cuțitului lovi în carnea peștelui. Îl trase foarte tare și cuțitul abia izbucni să pătrundă înfrîna. Din cauza loviturii, pe bătrîn îl durea acum nu numai mințile ci și umerii. Rechinul își scoase însă nămădicat capul din apă și bătrînul îl lovi drept în creștet, tocmai cînd celălalt pornea din nou la atac. Bătrînul trase cuțitul și lovi încă o dată în același loc. Rechinul era tot cu făclie încheiate în carnea peștelui, așa că bătrînul îi mai înfipuse cuțitul și în ochiul stîng. Dar rechinul tot nu vru să se dea bătut.

— Nu vrei? strigă bătrînul, și-i înfipuse cuțitul între vertebre și creier. Trase apoi vîșla îndărăt și virful cuțitului lovi în carnea peștelui. Îl trase foarte tare și cuțitul abia izbucni să pătrundă înfrîna. Din cauza loviturii, pe bătrîn îl durea acum nu numai mințile ci și umerii. Rechinul își scoase însă nămădicat capul din apă și bătrînul îl lovi drept în creștet, tocmai cînd celălalt pornea din nou la atac. Bătrînul trase cuțitul și lovi încă o dată în același loc. Rechinul era tot cu făclie încheiate în carnea peștelui, așa că bătrînul îi mai înfipuse cuțitul și în ochiul stîng. Dar rechinul tot nu vru să se dea bătut.

— Jos cu tine, Galanos. Jos, să-ți pupi prietenul, de n-o fi cumva chiar muma-ta.

Bătrînul șterse lama cuțitului și lăsă

Profiluri internaționale

O izbîndă a realismului în romanul sud-american

(Ibiapaba de Oliveira Martins: „Sînge pe piatră” — Sao Paulo, noiembrie 1955)

În 1950 apărea în Brazilia romanul de detektiv al unui tânăr scriitor: „Vorbeste zădărnice orașului” de Ibiapaba Martins. Carlea a stîrnit un interes lesne de explicat, prin marea actualitate a temei și prin forța mijloacelor de expresie. Critica literară a comparat cartea, al cărei subiect era inspirat din viața oamenilor simpli ai orașelor, cu romanele lui Solohov și John dos Passos.

În romanul apărut la sfîrșitul anului trecut, preocuparea pentru actualitate, sinceritatea, căldura cu care sînt înfășurate personajele, simplitatea aproape clasică a procedurilor artistice demonstrează grija scriitorului de a comunica în mod clar și direct ideea în stînga cărții și a pus întreaga sa forță de creație

„Sînge pe piatră” urmărește destinul a patru frați: peonii Mite și Jango, muncitorul textilizat Tanabi și soldatul João Pedroso Longo. În Brazilia anilor în care mișcarea fascistă, inspirată și sprijinită de Hitler și Mussolini, se manifesta singeros, prin acte criminale, incurajate tacit de autorități.

Pe drumurile care duc dinspre stătea Goiás, Bahia și Minas Gerais spre Rio de Janeiro, trec cîte zeci de mii de oameni, în căutarea unei vieți. Mii de boierozeri, printre care și Mite și Jango, mîna cîrmele spre abatoare imense ale Capitalei, unde se vor transforma în aur pentru capitaliștii nesătui de tipul doctorului Eduardo Militau. Drumurile lungi, înșelătoare de razele toride ale soarelui, sînt însemnate de nenămurate cruci putrezite de vreme, păstrînd amintirea celor căzuți în drum, în luptă cu clima, cu animalele puternice sau cu fîlharii care mișună prin parca localul. Seara, în jurul focurilor de tabără, în marea liniște care cade peste întințeri, tulburată numai de răsunărea miilor de vite, peonii încearcă să

deslușească adevăratele cauze ale mizeriei vieții lor, să găsească drumul spre un trai mai omenesc.

Pentru Tanabi, muncitor în fabrica textilă a contelui Alcarez, Pauleta din Sao Paulo, lucrurile sînt mai întințite. Martins urmărește evoluția eroului său pînă în clipa în care acesta intră în partidul comunist aruncat în ilegalitate de guvernarea. E trimis să organizeze activitatea în regiuni mai slab populate. În cele din urmă e arestat pentru participarea la o manifestație muncitorească anti-fascistă. João, care păzește grupul de arestați în care se află și fratele său, punîndu-și în primejdie viața, reușește să le ușureze evadarea.

Mișcarea muncitorească devine tot mai puternică. Sub lozincă „Pline pămînt și libertate”, ea luptă împotriva fascizării țării, împotriva încălțării grosolane ale legii.

În cele din urmă, zdrobirea fascismului în Europa stăpîne autoritățile braziliene să deschidă porțile închisorilor și să-i elibereze pe militanții mișcării muncitorești. Cei patru frați se întîlnesc. Imprudentă cu tovarășii lor de luptă, știu acum împotriva cui și cum trebuie să lupte.

Cartea se încheie cu imaginea puternică a unei procesiuni la locul unde a fost ucis un muncitor în timpul unei manifestații. Pe plastru îngrîtă cade, simbolic, singele transărilor roșii.

Simplitatea, firescul cu care sînt prezentate aceste episoade ale istoriei Braziliei din cel de al patrulea deceniu al veacului, dau cărții o valoare de document patetic.

Romanul lui Martins reprezintă un succes al realismului devenit tot mai evident în literatura, în plastică și în arta cinematografică a Americii latine.

Dan Grigorescu

străpune de ale. Dar n-aveam nici tonor, nici cuțit. De-ași avut însă, așa fi putut-o lega de un capăt de vîșla — și ce arma ar fi fost! Unică ne-am lăsat peștele amindoi cu el. Ce te faci acum, dacă or să vină pe întuneric? Ce poți să le faci?

— Am să lupt. Am să lupt cu ei pînă la moarte.

Dar cum era tot beznă, nu se vedea nici o lumină și nu se auzea decât zvonetul vîntului și al pinzei. Se gîndi apoi cum nu cumva o fi murit și el. Își luă mințile una de alta și-și pipăi palmele. Nu erau moarte și durerea vieții

— Ai obosit, moșule — zise atunci Eglu răst de oboseală.

— Niște rechini nu se mai văd decât puțin înainte de așezarea soarelui. Bătrînul le văzu aripile cafenii înaintînd pe dîra lîsată de pește în apă. Nu se abătuse o clipă de pe ea și veneau de a dreptul spre barca, însoțind apoi după siluă. Bătrînul întinse cirna. Lega vîșla pînă și se năpustea mîncă aliată la pupa. Era o soadă de vîșla rapidă, înză de trei ori sîrșitură de metru. Din păcate scobitură din virful n-o pușca împins de el și așezarea n-o pușca bîna cu mișca dreapta și o strîngere cu palme, așteptînd să se apropie rechini. Erau amindoi Galanos.

— Trebuie să-l las pe cel dintâi să-și înfigă bine ochii în pește și pe urmă să-l boccnească drept în creștet.

Cei doi rechini ajunseră împreună lângă barca și cînd îl văzu pe cel mai zornopit deschizînd și butul și înfipîndu-și dinții în trupul argintiu al peștelui, ridică mîciuca și o repezi apoi din răspături în creștetul capului enorm al rechinului. Simți atunci toată greutatea oaselor, așa că-l mai izbi o dată, pe cînd rechinul lăsă peștele și începu să alunecă în jos.

Celălalt rechin se înfruptase între timp și el din pește și acum, ba se îndepărta puțin, ba se apropia din nou cu butul deschis. Bătrînul văzu cum îl picau bucată de carne înăuntru dintr-o maxilar. Ridică mîciuca și-l poeni în cap. Rechinul se uită la el și se dădu brusc la o parte. Bătrînul îl mai pocni o dată cu mîciuca, apoi se depărta puțin și iar vru să-l lovească. Însă de asta dată nimeri numai în pielea elastică.

— Hai, Galanos, spuse bătrînul. Mai vino o dată!

Rechinul se năpusti iar asupra peștelui și bătrînul îl lovi tocmai cînd celălalt își strîngea făclie. Îl lovi din răspături, de la cea mai mare înălțime de la care putu să-și facă vînt cu mîciuca. De data asta simți că l-a atins drept în craniu, așa că-l mai lovi o dată în același loc, în timp ce rechinul își desprindea încet dinții din carne și începea să se dea la luptă.

Bătrînul aștepta să-i vadă din nou, dar nu se mai ivi nici unul din cei doi rechini. Apoi îl văzu pe unul reapărînd la suprafață și începînd să dea tîrcoale barcii. Celălalt însă nu mai dădu nici un semn de viață.

— Nu m-ai fi așteptat să-i omor. Dar i-am rănit pe amindoi destul de rău și-n clipa asta nici unul din ei nu se poate simți prea bine. De-ași avut o mîciucă pe care s-o pot ține cu amindouă mințile, l-ași fi omorît negresit pe cel dintâi. Măcar și acum.

Nu mai voia să se uite la pește. Știa că-l mîncasera pe jumătate. Cit timp se luptase el cu rechini, soarele coborîse spre asfințit.

— Curînd are să se întunece și atunci am să văd luminile Havanel. Acum cred că nu mai sînt departe de țarm. Nădăjduiesc că n-are să fie nici mîncat pe îngrițorât. Doar băiatul. Sînt convins însă că a avut încredere în mine. Poate că or pescari mai bătrîni. Sînt mulți oameni buni în oraș.

Nu putea să mai vorbească acum cu peștele, că prea l-au ciuntit rechini. Totuși, în cele din urmă, nu se mai putu stăpîni.

— Măi, tu, jumătate de pește, măi, tu, care ai fost! Imi pare tare rău că m-am îndepărtat prea mult de țarm. Am pierdut amindoi partida. Dar am ucis amindoi destul rechini. Cîi rechini ai ucis tu în viața ta, măi pește bătrîn? Nu degeaba ai suliță asta în virful botului.

Se gîndi apoi cu satisfacție la ceea ce le-ar fi putut face acest pește rechini, dacă ar fi fost viu și liber.

— Ar fi trebuit să-i tai suliță și să-ți

toțuși nutin noroc ori de care ar fi el și așa plăti oricî ca să-l am. De-aș vedea odată luminile Havaneli. Vreau prea multe lucruri. Dar asta e singurul lucru pe care-l vreau acum.

Încercă să se așeze mai comod la cîrmă și durerea pe care o simți îl convinsese încă o dată că nu e mort.

Să fi fost ora zece cînd văzu primele scelipiri ale luminilor orășului. La început de abia se zăreau, dar pe urmă începură să se răsfrîngă necontenit de-a lungul oceanului, agitat acum de briza care se întinse. Într-o clipă în bătaia luminii și-și dete seama că va fi luat în curînd de curent.

inceptu să plîngă. Ieși în virful picioarelor ca să-și aducă o cafea și piciorul tot timpul drumului.

În jurul băreii se aflau acum cîteva pescari care se uitau la scheletul legat alături. Unul din ei intrase în apă, cu pantalonii sumesi, și măsura scheletul cu o frînghie.

Băiatul nu cobori pe țarm. Fusese mai înainte acolo și rugase pe unul dintre pescari să aibă grija de barca.

— Ce face moșul? întrebă un pescar.

— Doarme, — răspunde băiatul. Nu-i păsa că-l vedeau oamenii plîngînd. Să nu-l tulbure nimene.

— A avut șase metri de la cap la coadă, strigă pescarul care măsura peștele.

— Cred, spuse băiatul.

Într-o clipă, „Terasă” și ceru o cană de cafea. O cafea fierbinte și cu cît mai mult lapte și zahăr.

— Alteva?

— Nu. Am să văd după aceea ce poate să mînce.

— Ce mai pește, zise patronul „Terăsei”. N-am mai văzut de cînd sînt așa pește. Și tu ai prins ieri doi pești destul de frumoși.

— Dă-i dracului, spuse băiatul și iar izbucni în plîns.

— Vrei să bei ceva? Îl întrebă patronul.

— Nu, răspunde băiatul. Spune-le să nu-l tulbure.

— Să-i spuie că-mi pare foarte rău, — Mulțumesc, grăi băiatul.

Băiatul se duce cu cana de cafea fierbinte la coliba bătrînului și sezu lîngă el pînă ce se trezi. Odată parcă începu să se trezească. Dar pe urmă căzu din nou într-un somn adînc și băiatul se duse peste dîym să împrumute cîteva lemne cu care să-i poată încălzi cafeaua.

În cele din urmă bătrînul se trezi.

— Nu te scula, îi spuse băiatul. Bea asta...

Îl turnă o parte din cafea într-un pahar. Bătrînul luă paharul și bău.

— M-au biruit, Manolín, spuse el. M-au biruit.

— Nu-i adevărat. Peștele nu te-a înfrînt.

— Într-adevăr, el nu. Numai rechini.

— Pedrico are grija de barca și de unelte. Ce vrei să faci cu capul peștelui?

— Spune-i lui Pedrico să-l spintecă și să-l folosească drept momelă.

— Și sulița?

— Ia-o tu, dacă vrei.

— Vreau, spuse băiatul. Și acum să ne gîndim la vilitor.

— M-au căutat?

— Fierste. Cu șalupete și cu avioanele.

— Oceanul e foarte mare și o barcă e mică și anevoie de zărit.

— Ce păcut era să aibă pe cineva cu care să vorbească. În loc să fie silit să vorbească numai cu sine însuși și cu frînghia.

— Mi-a fost dor de tine, Manolín. Cîți pești ai prins?

— Unul în prima zi, a doua zi încă unul, și doi în a treia zi.

— Foarte bine.

— De azi înainte pescuim iar împreună.

— Nu. E-n am noroc. Nu mai am noroc.

— Dă-i naibii de noroc, spuse băiatul. Vin eu cu el.

— Ce-o să spună familia ta?

— Nu-mi pasă. Am prins ieri doi pești. Dar de azi înainte pescuim iar împreună, fiindcă mai am multe de învățat.

— Trebuie să ne facem rost de o cană bună și s-o avem întotdeauna cu noi. Virful putem să-i facem din arcul unui Ford vechi și să-l dăm la ascuțit. În Guanabacoa Trebuie să fie cît mai tăios și mai cald, ca să nu se sfărme, cum mi s-a sfărîmat cuțitul.

— Ti-aduc eu al cutii și mă duc să ascut arcul. Cite zile de briză avem?

— Poate trei. Poate mai multe.

— Am eu grija de toate, zise băiatul. Dar să-i lecuiști mințile, moșule.

— Știu eu cum să le lecuiesc. Azi-noapte parcă mi s-a sfărîmat ceva în piept și am scuipat ceva ciudat.

— Lecuiește-te și de asta, spuse băiatul. Și acum culcă-te, moșule. Mă duc să-ți aduc o cămașă curată și ceva de mîncare.

— Adă și cîteva ziare din zilele în care am lipsit, grăi bătrînul.

— Trebuie să te faci bine degrabă, fiindcă mai am multe de învățat de la tine. Ai pățimut mult?

— Foarte mult, spuse bătrînul.

— Ti-aduc mîncare și ziarele. Odihnește-te bine, moșule. Ti-aduc și ceva de la farmacie.

— Nu uita să-ți spuie lui Pedrico că-l al lui cupa.

— Nu... Nu uit.

Cînd ieși pe ușă, pe băiat îl podidură din nou lacrimile și-l țînură așa tot drumul.

În după-amiază aceleiași zile, soala „Terăsa” un grup de turiști. Aruncîndu-și privirea în jos, ser port, printre cutiile goale de conserve și barcudele moarte, o doamnă văzu o sîră a spinării lungă și albă, avînd la un capăt o coadă imensă care se înălța și se legăna odată cu valurile, în timp ce vîntul — care bătea cu putere dinspre răsărit, — îndepărta apa agitată a mării de țarm.

— Ce-i asta? întrebă ea pe un chelner, arătînd spre lungă coloană vertebrală a falnicului pește, care nu mai era acum decît un gumoi ce aștepta să fie măturat de valuri.

— Un Tiburon, un rechin... spuse chelnerul, încercînd să explice ceea ce se întîmplase.

— Nu știam că rechini au cozi atît de frumoase.

— Nici eu, spuse însoțitorul ei.

Sus, pe deal, în coliba lui, bătrînul adormise iarăși. Dormea tot cu fața în sus și băiatul sedea lîngă el, vechidul. Bătrînul se visa iar în anii săi tineri.

Prezentare și traducere de Aif Adania

Acum s-a isprăvit cu mine. Peștele că iarași o să mă atace. Dar ce poate să facă un singur om împotriva rechinelor, pe întuneric și fără nici o armă?

Întinse și, din cauza aerului rece al nopții, îl durea acum toate rînille și încheieturile.

— Sper să nu mai fiu nevoit să lupt. Trag nădejde din adîncul sufletului să nu mai am nevoie de luptă.

Toluși, pe la miezul nopții, se văzu din nou nevoit să lupte, și de data asta știa prea bine că toată lupta era zadarnică. Peștele fu atacat acum de o întregă haită de rechini, dar bătrînul nu vedea decât brazdele făcute în apă de aripile lor și de fosforescența lor, atunci cînd se năpusteau spre el. Îl izbea în cap, auzea cum se trosnesc făclie și simțea barca zgîlțindu-se ori de cîte ori o loveau rechini dedesubt. Izbea cu de-a dreapta în ceea ce nu putea decât să pipăie ori numai să audă și, la un moment dat, simți cum cineva îi înfălță mîciuca și dispăru ea în bezna. Smulse bara cîrmei și, apucînd-o bine cu amindouă mințile, izbi cu ea în dreapta și-n stînga. Rechinii erau însă acum la prora și se năpusteau unul cîte unul ori toți odată, smulging hălci din carnea peștelui și sciupînd pe sub apă cînd se pregăteau să mai atace o dată.

În cele din urmă, unul din ei se năpusti spre capul peștelui și atunci bă-

Redactor-șef: Zaharia Stancu, Colegii redacționali: Mihail Benic, Marcel Brestășu, Eusebiu Camilari, Paul Georgescu (redactor-șef adjunct), Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, Veronica Porumbacu, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.